

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับศาสนา
2. แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์
3. แนวคิดที่ว่าด้วยความสุขมวลรวมประชาชาติกับความมั่นคงของมนุษย์
4. แนวความคิดหลักธรรมกับความมั่นคงของมนุษย์

แนวความคิดเกี่ยวกับศาสนา

การนำเสนอเรื่องศาสนาจะนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้ 1. ความหมายของศาสนา 2. ลักษณะร่วมกันที่สำคัญของศาสนา 3. องค์ประกอบของศาสนา 4. มูลเหตุที่ทำให้เกิดศาสนา 5. ประเภทของศาสนา 6. ความสำคัญของศาสนา 7. ศาสนาในโลก 8. ศาสนาคริสต์ 9. ศาสนาอิสลาม และ 10. ศาสนาพุทธ

ความหมายของศาสนา

เสถียร พันธรั้งสี (2542) ได้ให้คำอธิบายว่า ศาสนา มาจากคำในภาษาสันสกฤตว่า ศาสน แปลว่า คำสอน ข้อบังคับ ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า ศาสน แปลว่า ศาสนา หรือคำสั่งสอนกับศาสดา คำว่า ศาสนา ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Religion มาจากภาษาละตินว่า Religare ตรงกับคำว่า Together แปลว่าการรวมเข้าด้วยกัน หรือการรวมตนเองให้เป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า ดังนั้น คำว่า Religion ที่เรานำมาแปลเป็นไทยว่า ศาสนานั้นจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์โดยศรัทธาระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า

Max Miller เน้นปัญญา (Intellect) กล่าวว่า ศาสนา คือ ความสามารถทางจิตซึ่งไม่ขึ้นแก่ความรู้สึกทางประสาทสัมผัสหรือเหตุผล สามารถนำบุคคลให้เข้าถึงพระเจ้าภายใต้พระนามต่าง ๆ

Immanuel Kant เน้นศีลธรรม (Moral) กล่าวว่า ศาสนา คือ การยอมรับรู้ถึงหน้าที่พึงปฏิบัติตามเทวโองการ

Allen Menses เน้นการบูชา (Worship) กล่าวว่า ศาสนา คือ การบูชาพลังที่สูงกว่า

Edward Scribner Ams เน้นสังคม (Society) กล่าวว่า ศาสนา คือ ความรู้สึกถึงคุณค่าทางสังคมอันสูงสุด

G.W. Stratton เน้นอุดมคติอันสูงส่ง (Supreme Ideal) กล่าวว่า ศาสนา คือ ความนิยมชมชอบถึง โลกและกลุ่มชนที่มองไม่เห็น

Adams Brown เน้นชีวิต (Life) กล่าวว่า ศาสนา หมายถึงชีวิตของบุคคลในส่วนที่สัมพันธ์กับท่านผู้เหนือนมนุษย์ธรรมดาของเขา

หลวงวิจิตรวาทการ เน้นองค์ประกอบของศาสนา กล่าวว่า คำสอนที่จัดเป็นศาสนานั้น ต้องเป็นเรื่องที่ถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ มีคำสอนทางจรรยา มีศาสดา มีคณะบุคคลที่รักษาความศักดิ์สิทธิ์และคำสอนไว้ เช่น พระหรือนักบวช และมีการกวดขันเรื่องความจงรักภักดี

เสถียร พันธรังสี (2542) เน้นลักษณะของศาสนา กล่าวว่า ลักษณะที่เรียกว่าศาสนาได้มีหลักดังนี้คือ ต้องเป็นเรื่องความเชื่อถือได้โดยมีความศักดิ์สิทธิ์ มีคำสอนทางธรรมจรรยา มีศาสดา และมีผู้สืบต่อคำสอนที่เรียกว่าพระหรือนักบวช

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2509) เน้นลักษณะคำสอน กล่าวว่า คำสอนที่นับว่าเป็นศาสนานั้น ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ คือ ความเชื่อในอำนาจที่มองเห็นไม่ได้ด้วยตาบางอย่าง เช่น อำนาจของธรรมชาติ หรือ อำนาจของพระเจ้ามีหลักศีลธรรม มีคำสอนว่าด้วยจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งชีวิตและมีพิธีกรรม สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2527) ทรงให้ความหมายว่าศาสนามีความหมายสรุปได้เป็น 2 นัย คือ 1. คำสั่งสอน 2. การปกครอง

พระราชวรมนี (ประยูรช ปรยุโต) (2527) ทรงให้นิยามว่า ศาสนา คือ คำสอน คำสั่งสอน ปัจจุบันใช้หมายถึงลัทธิความเชื่อถืออย่างหนึ่ง ๆ พร้อมด้วยหลักคำสอน ลัทธิพิธี องค์กร และกิจการทั่วไปของหมู่ชนผู้นับถือลัทธิความเชื่อถืออย่างนั้น ๆ ทั้งหมด

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว.ชื่น นพวงศ์) (2531) ทรงอธิบายว่า ศาสนาคือ คำสั่งสอน ท่านผู้ใดเป็นต้นเดิม เป็นผู้บัญญัติสั่งสอน ก็เรียกว่าศาสนาของท่านผู้นั้น หรือท่านผู้บัญญัติสั่งสอนนั้น ได้นำพิเศษอย่างไร ก็เรียกชื่อนั้นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นศาสนาจึงมีมาก คำสอนก็ต่างกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2539) ได้ให้ความหมายของศาสนาไว้ว่า ศาสนา คือ ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลักแสดงกำเนิดและสิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในง่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในง่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ

จากคำจำกัดความและทัศนะต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ศาสนา คือ คำสั่งสอนที่พระศาสดาได้ค้นพบ หรือได้จากเทวโองการซึ่งมีลักษณะศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึงทางใจ ได้ถูกนำมาเผยแพร่ให้มวลมนุษยชาติประพฤติปฏิบัติตาม และประกอบพิธีกรรม เพื่อประสบสันติสุขในระดับศีลธรรมจรรยา และสันติภาพอันนิรันดร์ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

ลักษณะร่วมกันที่สำคัญของศาสนา

1. ทุกศาสนาจะต้องมีหลักคำสอน หลักคำสอนทางศาสนามีหน้าที่สั่งสอนให้มนุษย์ประพฤติดี เพื่อนำมนุษย์ไปสู่เป้าหมายที่สำคัญของศาสนา อีกทั้งทำให้มนุษย์ได้พบกับสัจธรรมในชีวิต ซึ่งเมื่อพิจารณาตามนัยนี้แล้วจะเห็นว่า คำสอนทางศาสนานั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติตาม เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดของศาสนาที่แต่ละปัจเจกบุคคลนับถืออยู่

2. หลักคำสอนของทุกศาสนาจะมีลักษณะเป็นเรื่องราวของความเชื่อมากกว่าเหตุผล เนื่องจากหลักคำสอนของแต่ละศาสนามุ่งสร้างความเชื่อ ความศรัทธาในคำสอนของศาสนานั้น ๆ ให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ อีกทั้งการยอมรับศาสนาของมนุษย์เกิดจากความเชื่อทางศาสนาที่ (บางศาสนา) สามารถยอมรับศาสนานั้น ๆ ได้โดยไม่สนใจความถูกต้องในเชิงเหตุผล หรือบทพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์

3. ศาสนาทุกศาสนานั้นเรื่องของระดับจิตใจมากกว่าเรื่องทางวัตถุ โดยเรื่องที่ให้ความรู้สึกทางอารมณ์ หรือจิตใจนั้นจะถูกแสดงออกโดยผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อทางศาสนา และการแสดงออกผ่านทางการกระทำ เป็นต้นว่า ผู้ที่เคร่งศาสนา มักจะมีความมั่นคงทางจิตใจสูง เพราะเขามีความเชื่อและศรัทธาในสิ่งที่เขาเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่

องค์ประกอบของศาสนา

1. ศาสดา คือ ผู้ก่อตั้งศาสนา ผู้คิดค้น หรือริเริ่ม แล้วนำสัจธรรมที่ได้ค้นพบคำสอนไปเผยแผ่แก่บุคคลอื่น ซึ่งศาสดาของแต่ละศาสนาจะมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามประเภทของศาสนา โดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ศาสดาของศาสนาเทวนิยม หมายถึง องค์อวตาร หรือศาสนทูตของพระเจ้า ทั้งนี้เพราะพระเจ้ามียพระประสงค์ที่จะช่วยให้มนุษย์พ้นรอดจากบาป หรือความทรมาน จึงได้แสดงพระองค์ให้ปรากฏแก่มนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ในฐานะเทพอวตาร (Divine Incarnation) โดยแปลงกายจากพระเจ้าในสวรรค์ ลงมาในร่างของมนุษย์ เมื่อทำหน้าที่ของตนเสร็จแล้วจึงกลับสู่สวรรค์ดังเดิม เช่น เทพอวตาร ในศาสนาฮินดูที่เรียกว่านารายณ์อวตาร หรือพระเยซูในศาสนาคริสต์ ซึ่งชาวคริสต์เชื่อว่าพระเยซูเป็นทั้งพระศาสดาและพระเจ้าที่เป็นมนุษย์

1.2 ในฐานะนักพรตหรือฤาษี (Seers) ซึ่งบำเพ็ญตบะอย่างแรงกล้า จนสามารถได้เห็นได้ยินเสียงทิพย์ สามารถติดต่อสื่อสาร และจดจำคำของเทพเจ้าได้ แล้วจึงนำมาจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร จนกลายเป็นคัมภีร์ทางศาสนาขึ้น เช่น คัมภีร์พระเวทในศาสนาพราหมณ์

1.3 ในฐานะผู้พยากรณ์ (Prophets) คือ ศาสดาพยากรณ์ หรือศาสนทูต ซึ่งเป็น ผู้ประกาศข่าวดี หรือวามะของพระเจ้า และสามารถทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดกับมนุษย์ เช่น

ศาสนายิวเชื่อเรื่องพระผู้มาโปรด (Messiah) เช่น โมเสส ซึ่งต่อมาทำให้เกิดศาสนาคริสต์และอิสลาม ขึ้น อย่างไรก็ตาม ศาสดาพยากรณ์ไม่ใช่ผู้ตั้งศาสนาขึ้นใหม่ แต่เป็นผู้นำเทวโองการมาประกาศให้ คนทั่วไปปฏิบัติตาม สำหรับศาสนาคริสต์ถือว่าศาสดาพยากรณ์ทุกองค์ในศาสนายิวคือผู้มาเตรียม ทางไว้สำหรับพระเยซูคริสต์ หรือในศาสนาอิสลามยอมรับว่ามีศาสดาพยากรณ์ มาแล้วหลายท่าน เช่น โมเสสในศาสนายิว พระเยซูในศาสนาคริสต์ แต่ถือว่าท่านนะบีมุฮัมมัดเป็นศาสดาพยากรณ์ องค์สุดท้าย

ประเภทที่ 2 ศาสดาของศาสนาอเทวนิยม ซึ่งศาสดา คือ มนุษย์ผู้ค้นพบหลักสัจธรรมด้วย ตนเอง หรือรวบรวมหลักธรรมคำสอน แล้วนำมาประกาศเผยแผ่แก่ผู้อื่น และตั้งศาสนาของตนขึ้น ศาสดาของศาสนาอเทวนิยมแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 พระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ท่านผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ

2.2 ศาสดามหาพรต คือ ศาสดาในศาสนาเซน เรียกอีกอย่างว่า ตีรดังกร มีอยู่ 24 องค์ ซึ่งองค์สุดท้ายนามว่า มหาวีระ ซึ่งเน้นการบำเพ็ญพรตแบบทรมาณตนด้วยหลักอหิงสาอย่างยิ่งยวด ปฏิเสธเทวนิยมแบบพราหมณ์ยืนยันชะตากรรมลิขิต

2.3 ศาสดานักปราชญ์ คือ ศาสดาที่ไม่ได้ออกบวช แต่ดำเนินชีวิตอยู่อย่างคนทั่วไป มีความสนใจในศาสนา และเข้าใจการปฏิบัติทางศาสนาอย่างแตกฉาน ตลอดจนรวบรวมระบบ จริยธรรมแล้วก่อตั้งศาสนาขึ้น เช่น ท่านขงจื้อ เป็นศาสดาของศาสนาขงจื้อ หรือท่านเหลาจื๊อเป็น ศาสดาของศาสนาเต๋า

2. ศาสนธรรม คือ หลักคำสอนอันเป็นผลงานของศาสดา และของพระสาวกโดยศาสน ธรรมจะถูกท่องจำ หรือจดจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร เรียกว่าคัมภีร์ทางศาสนา สำหรับพระคัมภีร์ ของศาสนาแบบเทวนิยม นอกจากจะเป็นที่รองรับพระวณะของพระเจ้าแล้ว ยังเป็นการบันทึก ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ และตำนานของพระเจ้า เช่น พระคัมภีร์ไบเบิลภาคแรก ว่าด้วย ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่พระเจ้าสร้างโลก สร้างมนุษย์ และสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ หรือ คัมภีร์พระเวทของศาสนาพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นวรรณกรรมที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายพันปี ส่วนคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พระไตรปิฎก นั้น การจารึกพระพุทธรวณะที่ว่าด้วย สัจธรรม เช่น คำสอนเรื่องอริยสัจ ไตรลักษณ์ ปฏิจจนุปบาท เป็นต้น ตัวอย่างของคัมภีร์ในศาสนา ต่าง ๆ มีชื่อเรียกดังนี้ คัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เรียก พระเวท หรือไตรเพท คัมภีร์ในศาสนา ลีข เรียก คุรุครันถะชาฮิบ คัมภีร์ในศาสนาคริสต์ เรียก ไบเบิล คัมภีร์ในศาสนาอิสลาม เรียก อัลกุรอาน เป็นต้น

3. ศาสนนุคคล คือ สาวก นักบวช หรือศาสนิกชนผู้เคารพนับถือ เชื่อฟัง และปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของพระศาสดา ซึ่งนักบวชในศาสนาต่าง ๆ ล้วนเป็นผู้สละเหย้าเรือนหรือการ

ครองชีวิตอย่างปลุชน แล้วอุทิศตนให้แก่ศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดศาสนา และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา สำหรับศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในศาสนาเทวนิยม นักบวชนอกจากจะเป็นบุคคลศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งนักบวชนั้นจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบ พิธีกรรม วันเวลา รวมทั้งบุคคล และการกระทำต่อเทพเจ้า

4. ศาสนพิธี คือ พิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนาที่เป็นปฏิบัติ สืบทอดกันมาหรือเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อทางศาสนา กระนั้นก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ประเภทใด ๆ ก็ตาม ล้วนแต่มีสาระอยู่ที่การเสริมสร้างความดีงามและความบริสุทธิ์ของผู้ร่วม พิธีกรรมเป็นพื้นฐาน สำหรับศาสนพิธีต่าง ๆ ที่กระทำกันในศาสนาพุทธนั้นเกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล และมีจุดมุ่งหมาย มิใช่เกิดจากศรัทธาที่เลื่อนลอยหรือไร้เหตุผล ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นต้อง อาศัยความร่วมมือร่วมใจของคน เพื่อให้สังคมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ศาสนพิธีทางพระพุทธ ศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การถวายสังฆทาน การเวียนเทียน แห่เทียนพรรษา เป็นต้น ศาสนพิธีทางศาสนาคริสต์ เช่น การรับศีลจุ่ม ศีลมหาสนิท ศีลล้างบาป เป็นต้น ศาสนพิธีทางศาสนา อิสลาม เช่น การถือศีลอด การละหมาด การจ่ายซากาต การทำฮัจญ์ (หากมีความพร้อม) เป็นต้น

5. ศาสนสถาน เป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของพระศาสดาและการเกิดขึ้นของ ศาสนา เช่น สังฆนิยสถาน ทั้ง 4 แห่ง ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติของศาสดา ได้แก่ ลุมพินีสถานในประเทศเนปาล (สถานที่ประสูติ) พุทธคยาในแคว้นพิหาร (สถานที่ตรัสรู้) อัสปิตนมฤคทายวันสถาน เมืองพาราณสี (สถานที่แสดงปฐมเทศนา) และปรินิพพานสถานใน เมืองกุสินารา รัฐอุตตรประเทศของอินเดีย ศาสนสถานที่สำคัญของศาสนาอิสลาม คือ วิหารกะอู บัษ-อัลกะอูบะฮ์ (บัยตุลลอฮ์) เป็นอาคารสี่เหลี่ยมที่ถูกสร้างด้วยหินตรงใจกลางของมัสยิดอัลฮา รอมในนครมักกะห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชาวมุสลิมทั่วโลก บางครั้ง เรียกว่า บัยตุลลอฮ์ ความเป็นมามีบันทึกกล่าวว่า อาคารหลังนี้ถูกสร้างขึ้นมาโดยนบีอาดัม มนุษย์คน แรกและมาลาอิกะห์ เพื่อใช้เป็นสถานที่เคารพสักการะพระอัลเลาะห์ แต่หลังจากนั้นก็พังทลายลงเมื่อ เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมโลก แต่จากหลักฐานที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรในคัมภีร์อัลกุรอาน 2.127 และ 22.26-27 บอกให้เราได้ว่ากะอูบะฮ์ได้ถูกสร้างขึ้นอีกครั้งโดยนบีอิบรอฮีมและอิสมาอิล บุตรชายของท่าน ตามคำบัญชาของพระอัลเลาะห์ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการเคารพสักการะ พระองค์ หลังจากนั้น พระอัลเลาะห์ได้ทรงบัญชาให้นบีอิบรอฮีมให้เรียกร้องเชิญชวนผู้คนให้มาเคารพ สักการะพระองค์ยังบ้านหลังนี้ นับแต่นั้นมา ผู้คนที่ศรัทธาในพระอัลเลาะห์ ตามคำเชิญชวนของ นบีอิบรอฮีมจากทั่วสารทิศ ก็ได้ทยอยกันเดินทางมาสักการะพระอัลเลาะห์ต่อเนื่องกันมาโดย มิได้ขาด สำหรับศาสนสถานของศาสนาคริสต์ที่สำคัญ คือ แม่น้ำจอร์แดน (Jordan River)

ขณะพระชนมายุได้ 28 ชันษา พระเยซูเจ้าทรงออกจากเมืองนาซาเร็ธ และได้รับพิธีล้างโดยนักบุญยอห์นบัพติศตริมฝั่งแม่น้ำจอร์แดน ทุกวันนี้ผู้แสวงบุญจำนวนมากมาทำพิธีล้างในสถานที่แห่งเดียวกันนี้ แม่น้ำจอร์แดนมีคุณลักษณะพิเศษ มันไหลคดเคี้ยวเป็นเกลียวจากหุบเขาสูงชัน มีปริมาณน้ำจำนวนมาก เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญมากในเชิงศาสนา นายเนลสัน กลูค นักโบราณคดีที่มีชื่อเสียงบรรยายในหนังสือแม่น้ำจอร์แดนไว้ว่า ความสำคัญของแม่น้ำจอร์แดนไม่สามารถบรรยายเพิ่มเติมได้ เพราะเนื้อหาในเชิงประวัติศาสตร์มีคุณค่ายิ่งใหญ่เกินกว่าเปรียบเทียบได้เป็นความสัมพันธ์ของการเผยแสดงถึงพระเจ้าที่ทำให้แม่น้ำสายนี้ยิ่งใหญ่เหนือแม่น้ำสายใดในโลก จอร์แดนเป็นแม่น้ำสายเล็ก ๆ ที่ไหลจากยอดเขาเซอร์โมนที่ปกคลุมไปด้วยหิมะ มีน้ำไหลลงสู่แม่น้ำเดทซ์ในลักษณะคดเคี้ยวเป็นระยะทาง 256 กิโลเมตร แต่ถ้าวัดจากระยะทางตรงได้ 96 กิโลเมตรเท่านั้น คำว่าจอร์แดน มีความหมายว่าผู้ลงมา ซึ่งตรงกับความจริงเพราะจากระดับ 3,000 ฟุต บนภูเขาเซอร์โมนแม่น้ำสายนี้ไหลลงสู่แม่น้ำเดทซ์ ซึ่งอยู่ได้ระดับน้ำทะเลต่ำกว่า 1,300 ฟุต ความกว้างโดยเฉลี่ยคือ 100 ฟุต แม่น้ำจอร์แดนเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ในพระคัมภีร์ทั้งภาคพันธสัญญาเดิมและภาคพันธสัญญาใหม่ เชื่อกันว่าที่พระเยซูเจ้าทรงรับ พิธีล้างนั้นอยู่ทางตะวันออกของเมืองเยรีโค ห่างออกไปราว 8 กิโลเมตร การรับพิธีล้างของพระเยซูเจ้าทำให้แม่น้ำนี้กลายเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์สำหรับคริสตชนทุกคน ซึ่งตั้งแต่สมัยแรก ๆ ลงไป ล้างตัวในแม่น้ำนี้ ด้วยความเชื่อศรัทธา ผู้จาริกแสวงบุญจำนวนมากได้ลงไปอาบน้ำในแม่น้ำจอร์แดนนี้โดยสวม เสื้อคลุมยาวสีขาวที่เขารักษาไว้เป็นที่ระลึก ปัจจุบัน ศาสนสถานเป็นสถานที่เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม หรือเป็นที่อาศัยของผู้เผยแผ่ศาสนานั้น ๆ เช่น พระพุทธศาสนา มีวัด อาราม โบสถ์ วิหาร ศาสนาอิสลามมีมัสยิด ศาสนาฮินดูมีคุรุฉวารา เป็นต้น

มูลเหตุที่นำไปให้เกิดศาสนา

เสฐียร พันธงสี (2542) ให้มูลเหตุของศาสนาไว้ว่า

1. เกิดจากความไม่รู้ ความไม่รู้ ในที่นี้ได้แก่ความไม่รู้เหตุรู้ผล เริ่มแต่ความไม่รู้เหตุผลทางภูมิศาสตร์ ทางดาราศาสตร์ ไม่รู้ชีววิทยา และไม่รู้จักรวรรดิอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เมื่อมีความไม่รู้เหตุผลก็เกิดความกลัวในพลังทางธรรมชาติ ต้องการความช่วยเหลือจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งมีอำนาจเหนือตน จึงมีการสร้างขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อบูชาเอาใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น เพื่อที่จะสามารถช่วยให้มนุษย์มีความอยู่รอดไม่มีภัยต่อ ๆ ไป

2. เกิดจากความกลัว มนุษย์จะอยู่ใน โลกได้ต้องมีหน้าที่ คือ การต่อสู้กับธรรมชาติ และสู้สัตว์ร้ายนานาชนิด และโดยเฉพาะกับมนุษย์ด้วยกันเอง ยามใดที่เราสามารถเอาชนะธรรมชาติ หรือคนได้ ความเกรงกลัวธรรมชาติ สัตว์ร้าย หรือมนุษย์ย่อมไม่มี แต่ถ้าไม่สามารถต่อสู้ได้ มนุษย์

จะเกิดความกลัวต่อสิ่งเหล่านั้น และในยามนั้นเอง ที่มนุษย์ต้องพากันกราบไหว้บูชา และแสดงความจงรักภักดี ทำพิธีสังเวชนไหว้ต่อธรรมชาติดังกล่าว ด้วยความหวังหรืออ้อนวอนขอให้สำเร็จตามความปรารถนาอันเป็นผลตอบแทนขึ้นมาเป็นความสุข ความปลอดภัย และอยู่ได้ในโลก

3. เกิดจากความจงรักภักดี ความจงรักภักดีเป็นศรัทธาครั้งแรกที่มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยยอมเชื่อว่าเป็นกำลังก่อให้เกิดความสำเร็จได้ทุกเมื่อ ในกลุ่มศาสนาที่นับถือพระเจ้า (ศาสนาฮินดู ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม) มุ่งเอาความภักดีต่อพระเจ้าเป็นหลักใหญ่ในศาสนา ในกลุ่มชาวอารยันมีศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) มีคำสอนถึงภักดีมรรค คือ ทางแห่งความภักดีอื่นจะยังบุคคลให้ถึงโมกษะ คือหลุดพ้นได้ แม้ในทางพระพุทธศาสนาก็ยอมรับว่าศรัทธา หรือความเชื่อ ความเลื่อมใสเท่านั้นที่จะพาข้ามโอฆสงสารได้ เมื่อเป็นดังนี้แสดงว่ามนุษย์ยอมตนให้อยู่ใ้อำนาจของธรรมชาติเหนือตน อันเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเองซึ่งเรียกว่าเทพเจ้า หรือพระเจ้า อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นมาคือมนุษย์ยอมให้เครื่องเช่นสังเวชน์ธรรมชาตินั้น ๆ ด้วย ลักษณะนี้จึงเท่ากับมนุษย์เสียความเป็นใหญ่ในตน ยอมอยู่ใ้อำนาจของสิ่งที่ตนคิดว่ามีอำนาจเหนือตน

4. เกิดจากปัญญา ศรัทธาอันเกิดจากปัญญาคือมูลเหตุให้เกิดศาสนาอีกทางหนึ่ง แต่ศาสนาประเภทนี้มักเป็นฝ่ายอเทวนิยม คือไม่สอนเรื่องเทพเจ้าสร้างโลก ไม่ถือเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางแห่งศาสนา หากแต่ถือความรู้ประจักษ์จริงเป็นสำคัญ เช่น พระพุทธศาสนา ความเน้นหนักของพระพุทธศาสนา คือ ญาณ หรือปัญญาขั้นสูงสุดที่ทำให้รู้แจ้งประจักษ์ความจริง และหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

5. เกิดจากอิทธิพลของบุคคลสำคัญ ศาสนาหรือลัทธิที่เกิดจากความสำคัญของบุคคล เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้แก่บุคคลหนึ่ง ที่มีเรื่องราว หรือความสำคัญของบุคคลที่อยู่ ณ ที่นั้น ความสำคัญของบุคคลที่เป็นเหตุเริ่มต้นของศาสนา หรือลัทธิ โดยมากมักมีเหตุเริ่มต้นโดยความบริสุทธิ์จากจิตใจของมนุษย์ ไม่มีใครบังคับ ไม่มีใครวางหลัก อีกทั้งเมื่อใครนับถือความสำคัญของบุคคลผู้ใดก็จะพากันกราบไหว้ และเคารพบูชา

6. เกิดจากลัทธิการเมือง ลัทธิการเมืองอันเป็นมูลเหตุของศาสนาเป็นเรื่องสมัยใหม่อันสืบเนื่องจากการที่ลัทธิการเมืองเฟื่องฟูขึ้นมา และลัทธิการเมืองนั้นได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อคน บางกลุ่ม เป็นต้นว่า กลุ่มคนยากจน ซึ่งคนเหล่านั้นก็ได้ละทิ้งศาสนาเดิมที่ตนเองนับถืออยู่ แล้วหันมานับถือลัทธิการเมืองดังกล่าวเป็นศาสนาประจำสังคม หรือชาตินิยมลัทธิการเมือง เป็นต้นว่า ลัทธินาซี ลัทธิฟาสซิสต์ และลัทธิคอมมิวนิสต์

ฮอปฟ์ (Hopfe, 2526) ได้สรุปมูลเหตุของศาสนาจากทฤษฎีต่าง ๆ ไว้ 5 ทฤษฎี ดังนี้

1. เกิดจากความเชื่อเรื่องวิญญาณ เป็นความเชื่อในลัทธิวิญญาณนิยม ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์ดั้งเดิมในยุคแรก ๆ นั้น มีความสับสนในการแยกความแตกต่างระหว่างความจริงกับความฝัน

เมื่อพวกเขาฝันเห็นเกี่ยวกับความตายหรือฝันเห็นวิญญาณ จึงทำให้เกิดเป็นความเชื่อในเรื่องจิตหรือวิญญาณ และคิดว่าสิ่งที่เห็นในฝันนั้นมีอยู่จริง ๆ กลุ่มนี้ยังมีความเชื่อต่อไปอีกว่าวิญญาณเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีอยู่ในมนุษย์เท่านั้น แต่ยังแฝงอยู่ในธรรมชาติด้วย เช่น ก้อนหิน ต้นไม้ สัตว์ อากาศ แม่น้ำ ลำธาร ภูเขาไฟ และภูเขา เป็นต้น วิญญาณเหล่านี้ในภาษาละตินเรียกว่าอนิมา (Anima) ซึ่งวิญญาณนี้หากมนุษย์ทำอะไรที่ไม่ถูกต้องอาจจะทำให้วิญญาณนี้ไม่พอใจและลงโทษมนุษย์ได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องทำพิธีสวดอ้อนวอนเพื่อขอความกรุณาจากมันยังมีอีกความเชื่อหนึ่งในหมู่เกาะเมลานีเซียน (Melanesians) ที่เรียกอำนาจนี้ว่ามานา (Mana) วิญญาณแบบมานานี้เป็นวิญญาณแบบบุคคลเป็นอำนาจที่แฝงอยู่ในธรรมชาติ ต่างจากอนิมาที่เป็นอำนาจลึกลับแบบบุคคล อำนาจแบบมานาไม่ต้องการไหว้หรือสวดอ้อนวอนเอาใจแบบอนิมา เพียงแค่หลีกเลี่ยง การกระทำบางอย่างซึ่งอาจให้โทษ การหลีกเลี่ยงไม่กระทำนี้เรียกว่าตาบู (Taboo) เช่น การไม่รับประทานเนื้อสัตว์หรือพืชบางชนิด การไม่แต่งงานในสายเลือดเดียวกัน การไม่ปลูกต้นไม้บางชนิดในบ้าน เป็นต้น

2. เกิดจากการนับถือธรรมชาติ สืบเนื่องมาจากความช่างสังเกตของมนุษย์ที่เห็น ความสม่ำเสมอของธรรมชาติก่อให้เกิดฤดูกาลต่าง ๆ การเกิดกระแสน้ำขึ้นน้ำลง การเกิดพระอาทิตย์ขึ้น พระอาทิตย์ลง พระจันทร์ขึ้น พระจันทร์ลง ปรากฏการณ์ทั้งหลายที่กล่าวมานี้เป็นผลมาจากอำนาจลึกลับที่มนุษย์ไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้แต่มันก็มีอยู่ในธรรมชาติ มนุษย์ในสมัยนั้นจึงผูกเรื่องขึ้นมากลายเป็นตำนานและเล่าต่อ ๆ กันมา เช่น ตำนานเทพเจ้ากรีก โรมัน เทพเจ้าอินเดีย เป็นต้น

3. เกิดจากความเชื่อในลัทธิเอกเทวนิยม เป็นทฤษฎีที่เสนอโดย บาทหลวงวิลเฮล์มชมิตต์ (Father Wilhelm Schmidt) ซึ่งเป็นบาทหลวงนิกายซุอิต ท่านเชื่อว่า บ่อเกิดของศาสนาจากความเชื่อที่ว่า มีพระเจ้าที่ยิ่งใหญ่อยู่องค์หนึ่ง เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งขึ้นมา เป็นบิดาของเทพเจ้าทั้งหลาย เมื่อพระองค์สร้างโลกแล้วก็ทรงปล่อยโลกให้เป็นไปตามวิถีทางของมัน โดยพระองค์ติดต่อกับโลกนี้น้อยมาก แต่เชื่อว่าสักวันหนึ่งพระองค์จะเสด็จกลับมาอีก แนวคิดนี้จึงทำให้เกิดแนวคิดแบบเอกเทวนิยม (Monotheism)

4. เกิดจากความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ เป็นทฤษฎีที่เสนอโดย เซอร์ เจมส์ จอร์จ เฟรเซอร์ (Sir James George Frazer) ท่านเสนอไว้ว่า มนุษย์ได้พัฒนาเกี่ยวกับความคิดในเรื่องศาสนามีทั้งหมด 3 ระยะ ดังนี้

4.1 ระยะที่ 1 มนุษย์พยายามจะเอาชนะธรรมชาติโดยใช้ไสยศาสตร์ เวทย์มนต์ พ่อมด หมอผี เป็นต้น โดยจะใช้วิธีการเช่นสรวงบูชา การเดินรำขบร้อง และการทำนาย ทั้งหมดนี้เกิดจากพื้นฐานที่ว่ามนุษย์พยายามที่จะควบคุมธรรมชาติ

4.2 ระยะที่ 2 เป็นระยะที่มนุษย์มีศาสนาจึงเกิดพวกนักบวชขึ้นมา ใช้วิธีการสวดมนต์ อ้อนวอน และทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือเกิดความพอใจ

4.3 ระยะที่ 3 เป็นระยะเวลาที่เกิดความเจริญในทางวิทยาศาสตร์ การอธิบายสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยหลักของเหตุผลจึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เช่น ถ้าชาวนาต้องการฝน เขาไม่ต้องทำพิธี แห่นางแมว เขาแค่ต้องไปหานักวิทยาศาสตร์ที่รับผิดชอบในการทำฝนเทียม ที่จะมีวิธีที่จะทำให้เกิดฝนขึ้นโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุและผลและเป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้

5. เกิดจากความปรารถนาอันรุนแรงที่จะสร้างพระเจ้าขึ้นมา ฟอยเออบัค (Ludwig Feuerbach) ซึ่งเป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงมากในศตวรรษที่ 19 มีความเชื่อว่า พระเจ้าไม่มีอยู่จริง และความเชื่อในเรื่องพระเจ้านี้เป็นเพียงความปรารถนาอันรุนแรงของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อจะแก้ปัญหาความยุ่งยากในชีวิตของเขาต่อมาศิษย์ของฟอยเออบัค 2 คน คือ มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรอยด์ (Sigmund Freud) เป็นผู้บุกเบิกความคิดในการปฏิเสธความมีอยู่ของพระเจ้ามาร์กซ์ กล่าวว่าศาสนา คือ ยาเสพติด เพราะเห็นว่า ศาสนาเป็นเพียง กระบวนการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ในระหว่างชนชั้น ศาสนาเกิดจากคนกลุ่มหนึ่ง ได้สร้างกลไกขึ้นมาเพื่อควบคุมมวลชนไม่ให้เกิดความคิดในการต่อต้านหรือปฏิวัติ คนกลุ่มนั้น ได้แก่ นักปกครองและนักบวชผู้ซึ่งพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาความมั่งคั่งและอำนาจในหมู่ตนให้นานที่สุด ดังนั้น พวกเขาจึงสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับพระเจ้า สวรรค์และนรก สำหรับคนยากจนซึ่งเป็นชนชั้นส่วนใหญ่ให้ยอมรับในชีวิตที่ตนกำลังเผชิญอยู่เพื่อความสุขนิรันดร์ในสวรรค์ คำสอนเหล่านี้ไม่ต่างอะไรไปจากฝันที่มีฤทธิ์ทำให้ผู้เสพหลงมัวเมาคลั่งไคล้

ฟรอยด์ เป็นนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่ง เขามีความคิดเห็นว่า ศาสนาเกิดมาจากความรู้สึกผิดในจิตของแต่ละคนความรู้สึกผิดนี้สืบเนื่องมาจากความเกลียดชังพ่อที่มีมาตั้งแต่เด็ก และฝังรากลึกในจิตไว้สำนักของลูกชาย ทำให้พวกเขาพยายามชดเชยความรู้สึกโดยจินตนาการถึงพ่อที่มีความยิ่งใหญ่ พิเศษ และเรียกว่า พระเจ้า ดังนั้น มนุษย์ที่สมบูรณ์ในแบบความคิดของฟรอยด์ก็คือ คนที่สามารถยับยั้งคั่งต่อสู้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยไม่อาศัยศาสนาและพระเจ้า แม้ว่าการเกิดขึ้นของศาสนาจะมีทัศนะต่าง ๆ แตกต่างกันไป แต่ก็อาจสรุปได้ว่า ศาสนาเป็นความเชื่อถือของมนุษย์ในกลุ่ม ๆ หนึ่ง เมื่อเชื่อถือแล้วจะต้องมีการปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อความพ้นทุกข์ทางกายและทางใจ

ประเภทของศาสนา

1. แบ่งประเภทของศาสนาตามระบบความเชื่อ

1.1 ศาสนาแบบโลกิยะ (Secular Religion) คือการรวมเอาความเชื่อ หรือหลักการ

ที่เกี่ยวกับความเชื่อในโลกนี้อย่างเดียวเท่านั้น โดยปฏิเสธความมีอยู่ของชีวิตในโลกหน้า ศาสนาประเภทนี้รวมเอาหลักการของคอมมิวนิสต์ ลัทธิฟาสซิสต์ ลัทธิวัตถุนิยม สังคมนิยม รวมทั้งความประพฤติกเลาะและระเบียบ กฎหมาย ประเพณีที่ยึดปฏิบัติกันอยู่ในสังคม

1.2 ศาสนาแบบศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Religion) คือศาสนาตามประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือความลึกลับในชีวิตทั้งในโลกหน้า ศาสนาแบบนี้รวมคำสอนของศาสนาใหญ่ๆ ซึ่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามกรอบที่ดีของศีลธรรม ทั้งบูชาและยกย่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอยู่ในศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดู เป็นต้น

2. แบ่งตามชื่อศาสนา

2.1 ชื่อตามผู้ตั้งศาสนา ได้แก่ ศาสนาขงจื้อ ตั้งชื่อตามท่านขงจื้อ หรือศาสนาโซโรอัสเตอร์ ตั้งชื่อตามท่านศาสดาโซโรอัสเตอร์

2.2 ชื่อตามนามเกียรติยศของผู้ตั้งศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ คำว่าพุทธะ แปลว่า ท่านผู้รู้ ทั้ง ๆ ที่นามแท้จริงของพระพุทธเจ้าคือ สิทธัตถะโคตมะ หรือศาสนาเซน คำว่าเซน มาจากคำว่า ชินะ แปลว่า ผู้ชนะ ทั้งที่ชื่อจริงของผู้ตั้งศาสนา คือ วรรธมานะ เป็นต้น

2.3 ชื่อตามหลักคำสอนในศาสนา ได้แก่ ศาสนาเต๋า คำว่าเต๋า แปลว่า ทาง (The Way) หรือเทพยธรรม (The Divine Way) ศาสนาชินโต คำว่าชินโต แปลว่า ทางแห่งเทพทั้งหลาย (The Way of the Gods) เป็นต้น

แบ่งประเภทตามการที่มีผู้นับถืออยู่หรือไม่

1. ศาสนาที่ตายไปแล้ว (Dead Religions) หมายถึง ศาสนาที่เคยมีผู้นับถือในอดีตแต่ปัจจุบันไม่มีใครนับถือ หรือดำรงไว้ คงไว้เพียงชื่อที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์ เช่น ศาสนาของอียิปต์โบราณ ศาสนาของเผ่าบาบิโลเนียน ศาสนาของกรีกโบราณ เป็นต้น

2. ศาสนาที่ยังมีชีวิตอยู่ (Living Religions) หมายถึง ศาสนาที่ยังมีผู้นับถืออยู่จนถึงปัจจุบันนี้

2.1 ศาสนาที่มีแหล่งกำเนิดในเอเชียตะวันออก คือ จีน และญี่ปุ่น ได้แก่ ศาสนาขงจื้อ ศาสนาเต๋า และศาสนาชินโต

2.2 ศาสนาที่มีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้ เช่น อินเดีย ปากีสถาน ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู และศาสนาเซน

2.3 ศาสนาที่มีแหล่งกำเนิดในเอเชียตะวันตก คือ ดินแดนปาเลสไตน์ เปอร์เซีย และอารเบีย ได้แก่ ศาสนายูดาห์ หรือยิว ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม

แบ่งประเภทตามความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า

1. ศาสนาที่นับถือพระเจ้าหรือเทวนิยม (Theism) คือ เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์

ที่สร้างโลก และสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์แยกเป็น

1.1 เอกเทวนิยม (Monotheism) จะนับถือพระเจ้าเพียงองค์เดียว ได้แก่ ศาสนายิว
ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ศาสนาสิก และศาสนาเต๋า

1.2 พหุเทวนิยม (Polytheism) นับถือพระเจ้าหลายองค์ บางครั้งยังผสมผสานกับ
การบูชาธรรมชาติ ได้แก่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาชินโต และศาสนาขงจื้อ

2. ศาสนาที่ไม่มีการนับถือพระเจ้า แต่มุ่งยึดหลักธรรมของศาสนาเป็นหลัก เรียกว่า
อเทวนิยม (Atheism) ได้แก่ ศาสนาพุทธ

ความสำคัญของศาสนา

1. ศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งธรรมจรรยา และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม หากบุคคล
ในสังคมประพฤติปฏิบัติตามหลักทางศีลธรรมที่ศาสนานั้น ๆ วางไว้อย่อมจะเป็นคนดี

2. ศาสนาทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพราะทุกศาสนาล้วนมุ่งหวังให้ศาสนิกชน
ของตนเป็นคนดี และเมื่อศาสนิกชนเป็นคนดีแล้ว คนในสังคมก็ย่อมจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
และปราศจากความเดือดร้อน

3. ศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพราะศาสนิกชนสามารถดำเนินวิถีชีวิตตาม
แบบอย่างของพระศาสดา หรือปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนานั้น ๆ

4. ศาสนาจะช่วยให้มนุษย์ทราบว่าสิ่งใดดีชั่ว ถูกผิด ตามมาตรฐานของศาสนานั้น ๆ
และ ทราบถึงผลแห่งการกระทำนั้น ๆ เช่น คำสอนเรื่องหลักกรรมในพระพุทธศาสนาที่ว่า ทำดี
ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เมื่อทราบแล้วคนก็จะประพฤติดี ไม่ทำความชั่ว

4.1 ศาสนาเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการ และถ่ายทอดวิทยาการ เนื่องจากจะเป็น
แหล่งความรู้ของศาสตร์แขนงต่าง ๆ และถ่ายทอดศาสตร์เหล่านั้นไปสู่มนุษย์ในสังคม ความรู้
ทางการแพทย์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม การช่าง การดนตรี และหัตถกรรม เป็นต้น

4.2 ศาสนาเป็นเครื่องส่งเสริมความมั่นคงในการปกครองประเทศ เช่น
พระมหากษัตริย์ของไทยทรงยึดมั่น และดำเนินนโยบายในการปกครองประเทศด้วยหลัก
ทศพิธราชธรรม 10 ประการ

4.3 ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจเมื่อผู้คนเกิดความทุกข์ร้อนใจ กล่าวคือ เมื่อคนเราเกิด
ความทุกข์กายและใจก็ย่อมจะหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น และรูปแบบหนึ่งของการแก้ไข
ปัญหาคือการนำหลักธรรมทางศาสนาที่คนเคารพนับถือ มาเป็นที่พึ่งทางใจ และนำหลักธรรม
มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ศาสนาในโลก

หนังสือเนชั่นแนลจีโอกราฟฟิก ฉบับเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ให้ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับจำนวนประชากรในโลกและการนับถือศาสนาไว้ค่อนข้างละเอียดจะขอสรุปให้เห็นภาพกว้าง ๆ ในที่นี้ ดังนี้

1. จำนวนประชากรในโลกมีประมาณ 6,000 ล้านคน (ในจำนวนนี้จำนวนผู้ชายน้อยกว่าจำนวนผู้หญิงเล็กน้อย)
2. ประชากรประมาณ 3,900 ล้านคนนับถือศาสนาใหญ่ที่เชื่อว่ามีพระเจ้า
 - 2.1 จำนวน 2,000 ล้านคนนับถือศาสนาคริสต์ (ศาสนาพระเจ้าองค์เดียว)
 - 2.2 จำนวน 1,300 ล้านคนนับถือศาสนาอิสลาม (ศาสนาพระเจ้าองค์เดียว)
 - 2.3 จำนวน 600 ล้านคนนับถือศาสนาฮินดู (ศาสนาพระเจ้าหลายองค์)
3. ประชากรประมาณ 390 ล้านคนนับถือพระพุทธศาสนา (รวมทุกนิกายทั้งหินยานแบบไทย พม่า ลาว ศรีลังกา และมหายานแบบจีน ญี่ปุ่น ทิเบต เวียดนาม)
4. ประชากรที่เหลืออีกประมาณ 1,700 ล้านคน ส่วนหนึ่งนับถือศาสนาเล็ก ๆ เฉพาะกลุ่มบ้าง (บางศาสนาเชื่อพระเจ้า บางศาสนาไม่เชื่อพระเจ้า) อีกส่วนหนึ่งไม่มีศาสนาที่ชัดเจน ในจำนวนที่ไม่ถือศาสนาที่ชัดเจนนี้เป็นพวกนับถือเหตุผลตามหลักปรัชญาของนักคิดสายต่าง ๆ บ้างถือหลักยึดตนเองบ้าง นับถือเหตุผลและศักยภาพของวิทยาศาสตร์และหลักความคิดแบบสมัยใหม่ บ้าง นับถือเทพนับถือผีต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงวิญญาณของวีรบุรุษต่าง ๆ บ้าง นับถือวัฏจักรของธรรมชาติ บ้าง นับถือไสยศาสตร์บ้าง กระจัดกันไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก

ศาสนาคริสต์ เป็นเอกเทวนิยม (Monotheism) นับถือพระเจ้าองค์เดียว ชื่อพระยะโฮวา (Jehovah) ซึ่งแปลว่าฉันเป็นฉัน หรือฉันเป็นอย่างที่ฉันเป็น พระองค์เป็นพระเจ้าผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นผู้ประทานข้อบัญญัติแก่มนุษย์ โดยผ่านทางศาสดาพยากรณ์ (Prophets) และศาสนาชุดต่าง ๆ ศาสดา คือ พระเยซู อยู่ในฐานะเป็นบุตรพระเจ้า (บุตรมนุษย์) เป็นพระคริสต์ หรือผู้ไถ่บาปดั้งเดิมของมนุษย์ (ที่อาดัม เอวา ทำให้) และสอนให้คนเชื่อในพระเจ้า

เหตุเกิดศาสนา

ศาสนาคริสต์ได้กำเนิดขึ้นจากศาสนายิว ก่อนหน้ายุคของพระเยซูนั้น ชาวยิวได้รับความลำบาก ถูกกดขี่ ถูกกดขี่มาก ไม่มีทางแก้ไขให้สุขสงบร่มเย็นได้ พวกเจ้าลัทธิจึงสร้างหลักใหม่ที่เรียกว่า เมสสิอานิก คือ อธิบายว่า ต่อไปข้างหน้าจะมีบุคคลหนึ่งเรียกว่า เมสสิอาห์ ซึ่งพระเจ้าจะส่งลงมารับทุกข์ทรมานแทนมนุษย์ทั้งหลาย เมสสิอาห์จะเป็นผู้ช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นทุกข์ภัย ทั้งปวง ขอให้มนุษย์ประกอบคุณงามความดีให้พระเจ้าเห็นใจและร้องขออ้อนวอนให้พระเจ้าส่ง เมสสิอาห์มาโดยเร็ว ลัทธินี้ทำให้ชาวยิวมีความอดทนต่อความทุกข์เข็ญและมีกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรค

อย่างมีความหวัง เมื่อพระเยซูได้ประกาศอ้างพระองค์ว่าเป็นเมสสิอาห์ พวกยิวที่กำลังตกอยู่ในระหว่างความทุกข์ยากได้เห็นคุณลักษณะของพระเยซูเป็นผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตา ให้อภัยและสามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายได้อย่างน่าอัศจรรย์ พวกยิวจึงแน่ใจว่า เป็นเมสสิอาห์ของพวกเขาและเชื่อว่าพระเจ้าของพวกเขา (พระยะโฮวา) ซึ่งพระเยซูเรียกว่า พระบิดา ได้ส่งพระเยซูมาเป็นเมสสิอาห์ เพื่อช่วยให้พ้นจากความทุกข์จริง

พระเยซูประสูติเมื่อ พ.ศ. 543 (เริ่มคริสต์ศักราชที่ 1) เป็นช่วงที่อาณาจักรโรมันเจริญถึงขีดสุดภายใต้การนำของพระเจ้าซีซาร์ พระเยซูประสูติที่เมืองเบธเลเฮม แคว้นยูดาเย มาเรีย บิดาชื่อ โจเซฟ เป็นคนเชื้อสายยิว อาศัยอยู่ที่เมืองนาซาเรธ ในสมัยนั้นมีคำทำนายว่ากษัตริย์แห่งชนชาติยิวได้บังเกิดขึ้นแล้ว กษัตริย์เสรีรอก ผู้ครองแคว้นยูดาเยทรงทราบจึงรับสั่งให้ประหารชีวิตเด็กชายที่เกิดในเมืองเบธเลเฮม ในเวลาใกล้เคียงกันนั้น โจเซฟได้พาภรรยาและบุตรหลบหนีจนกระทั่งกษัตริย์เสรีรอกเสียชีวิตลง พระเยซูก็เติบโตขึ้นและด้วยความสนใจใฝ่หาความรู้ทางศาสนา เมื่ออายุ 30 ปี ได้พบกับนักบุญจอห์น ผู้เผยแผ่ศาสนาเยวและได้รับศีลจุ่ม (แบพติสต์) จากจอห์น ที่แม่น้ำจอร์แดน นับแต่นั้นมาพระเยซูก็ได้ชื่อว่า พระเยซูคริสต์ (Jesus Christ)

พระเยซูคริสต์ เริ่มประกาศคำสอน โดยรับเอาความเชื่อศาสนายิวเป็นหลักปฏิบัติและเป็นคำสอนที่สำคัญอันหนึ่งเรียกว่าเทศนาบนภูเขา (Sermon on Mount) พระเยซูส่งสาวกออกไปเผยแผ่คำสอนอันถือเป็นพระวจนะของพระเจ้าจนได้รับความนิยมจากชาวยิว และเชื่อว่าพระเยซูเป็นเมสสิอาห์ของยิว ต่อมานักบวชชาวยิวกลุ่มหนึ่งไม่ยอมรับพระเยซูถือว่าเป็นปฏิวัติศาสนาและเป็นผู้สร้างคำสอนใหม่ให้ศาสนา จึงพยายามหาทางกำจัดโดยกล่าวหาพระเยซูว่าพยายามข่มขู่ผู้คนเพื่อกบฏชาวโรมันอันเป็นที่มาของการถูกทรมาน โรมันจับตรึงไม้กางเขนจนถึงแก่ชีวิต เมื่ออายุ 33 ปี โดยประกาศคำสอนได้เพียง 3 ปี เท่านั้น พวกสาวกที่เลื่อมใสพระเยซูก็ตั้งเป็นศาสนาใหม่ขึ้นเรียกว่าศาสนาคริสต์

หลักธรรมในศาสนาคริสต์กับความมั่นคงของมนุษย์

หลักตรีเอกานุภาพ (Trinity) คือ ให้ยึดมั่น และเคารพบูชาองค์ 3 ได้แก่

1. พระยะโฮวา (พระบิดา)
2. พระบุตร (พระเยซู)
3. พระจิต (วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของพระบิดาและพระบุตรมารวมกัน)

หลักการแห่งความรัก พระเยซูทรงเน้นไว้ในปัจฉิมโอวาทก่อนสิ้นพระชนม์ว่าหลักใหญ่และสำคัญที่สุดในคำสอนของพระองค์ คือ ความรัก ทรงกล่าวว่าความรักเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งกว่าเงินทองและทรัพย์สินสมบัติใด ๆ ในโลก และทรงสอนต่อว่าจงรักพระเจ้า รักครอบครัว รักเพื่อนบ้าน และรักเพื่อนมนุษย์ แล้วจะได้รับความรักจากโลกเป็นสิ่งที่ตอบแทน

หลักอาณาจักรแห่งพระเจ้า คือ สรรพสรรพคุณสถานที่ซึ่งผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระเจ้าอย่างแท้จริง และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ท่านนั้นจะมีโอกาสขึ้นไปพบกับพระองค์ ณ ที่นั้น ไม่มีร้อน ไม่มีหนาว ไม่มีกลางวัน ไม่มีกลางคืน ไม่มีกาลเวลา ไม่ต้องกินอาหาร (อัมทิพย์) ไม่มีเกิด แก่ เจ็บ และตาย มีแต่ความร่มรื่นและสุขสงบเรียกว่าชีวิตนิรันดร์

บัญญัติ 10 ประการ

1. อย่าได้มีพระเจ้าอื่นต่อหน้าเรา (พระยะโฮวา) เลย
2. อย่าทำรูปเคารพสำหรับตน เป็นสัณฐานรูปสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งมีอยู่ในฟ้าอากาศเบื้องต้น หรือซึ่งมีอยู่ที่แผ่นดินเบื้องล่าง หรือซึ่งมีอยู่ใต้แผ่นดิน อย่ากราบไหว้หรือปฏิบัติรูปเหล่านั้น ด้วยระยะโฮวาพระเจ้าของเราเป็นพระเจ้าหวงแหวน ให้โทษของ ปิศาจที่ซังเรา (ยะโฮวา) นั้น คิดเนื่องจนถึงลูกหลานกระทั่งสามสี่ชั่วอายุคน แต่แสดงความกรุณาแก่ผู้รักเราและรักษาบัญญัติของเราถึงหลายพันชั่วอายุคน
3. อย่าออกนามยะโฮวา พระเจ้าของเจ้าเปล่า ๆ ด้วยผู้ที่ออกนามของพระองค์เล่นเปล่า ๆ นั้น ยะโฮวาจะไม่ปรับโทษหาได้
4. จงนับถือวันชะบาโต ถือเป็นวันบริสุทธิ์ตามคำยะโฮวา พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสสั่งไว้แก่เจ้าจงทำการงานของเจ้าให้สำเร็จ ในระหว่างหกวัน แต่วันที่เจ็ดนั้นเป็นชะบาโตของยะโฮวา พระเจ้าของเจ้า ในวันนั้นอย่ากระทำการสิ่งใด ๆ คือ เจ้างูหรือบุตรานุตรของเจ้าหรือทาสทาสีของเจ้า หรือตัวโคของเจ้าหรือตัวลาของเจ้า หรือบรรดาสัตว์ใช้ของเจ้า จงระลึกว่าเจ้าเป็นทาสในประเทศอียิปต์ และยะโฮวาพระเจ้าของเรา ได้พาเจ้าออกมาจากที่นั่นด้วยพระหัตถ์อันทรงฤทธิ์ และด้วยพระกรเหยียดออกนั้น เหตุฉะนั้น ยะโฮวาพระเจ้าของเรา (จึง) ได้บัญชาสั่งให้เจ้ารักษาวนชะบาโตนั้น
5. จงนับถือบิดามารดาของตน ตามคำยะโฮวาตรัสสั่งนั้น เพื่อเจ้าจะมีชีวิตยืนนานและจันทรียอยู่บนแผ่นดินซึ่งยะโฮวาพระเจ้าของเราประทานให้แก่เจ้า
6. อย่าฆ่าคน
7. อย่าล่วงประเวณี สามีภรรยา
8. อย่าลักทรัพย์อย่าเป็นพยานกล่าวความเท็จต่อเพื่อนบ้าน
9. อย่าโลภภรรยาของเพื่อนบ้าน
10. อย่าโลภเรือนของเพื่อนบ้านหรือไร่นาของเขา หรือทาสของเขาหรือทาสีของเขา ตัวโค หรือตัวลาของเขา หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นของเพื่อนบ้าน

ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย

ศาสนาคริสต์ คือ ศาสนาที่ความเชื่อหลัก ๆ เหมือนกัน คือเชื่อในองค์พระผู้เป็นเจ้าในพระเยซูคริสต์เจ้า และพระคัมภีร์ อย่างไรก็ตาม แต่ละนิกายอาจมีความแตกต่างออกไปบ้าง ด้านความเชื่อ ด้านศาสนพิธี ด้านการปฏิบัติ และด้านการปกครอง

การแบ่งศาสนาคริสต์เป็นนิกายหลัก ๆ ได้ดังนี้

1. นิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) เรียกสั้น ๆ ว่าคาทอลิก เนื่องจากการใช้ภาษาละติน และยึดแนวทางจารีตพิธีกรรมของโรมันเป็นหลัก มีพระสันตะปาปาเป็นประมุขสูงสุด องค์ปัจจุบันเป็นองค์ที่ 265 และมีพระคาร์ดินัล พระสังฆราช พระสงฆ์ นักบวช ปกครองและเผยแผ่ศาสนา โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม รวมทั้งยังมีคณะนักบวชชายและหญิง ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานตามวัตถุประสงค์ของแต่ละคณะ เช่น คณะคามิลเลียนดูแลคนป่วย คณะซาเลเซียนช่วยเด็กยากจนและกำพร้า คณะเซนต์คาเบรียลและคณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตรดูแลกิจการการศึกษาเยาวชน คณะเยสุอิต ดูแลนักศึกษา คณะพระมหาไถ่ เทศน์สอน เพื่อฟื้นฟูชีวิต ฯลฯ

2. นิกายออร์ทอดอกซ์ (Orthodox) โดยทั่วไปจะยึดพิธีกรรมแบบดั้งเดิมใช้ภาษากรีก ส่วนใหญ่อยู่ในรัสเซียกรีก และยุโรปตะวันออก ผู้นำสูงสุดแต่ละประเทศ เรียกว่า พระอัยกา (Patriarch) เช่น พระอัยกาแห่งรัสเซีย พระอัยกาแห่งคอนสแตนติโนเปิล เป็นต้น ไม่มีผู้นำสูงสุดระดับสากล ปัจจุบันในประเทศไทยมีกลุ่มที่เป็นออร์ทอดอกซ์เพียงเล็กน้อย

3. นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestants) ประกอบนิกายย่อย ๆ อีกเป็นจำนวนมากมายหลายนิกาย และมีความแตกต่างกัน หลักคือ ด้านการปกครอง แต่ละนิกายมีอิสระต่อกัน ส่วนใหญ่เป็นฆราวาสทำหน้าที่ประกาศศาสนา ซึ่งเรียกว่าศิษยาภิบาลหรือศาสนาจารย์ เป็นผู้นำฝ่ายจิตใจของคริสตจักร

ในประเทศไทยมีข้อสังเกตเล็ก ๆ น้อย ๆ คือมีคำเรียกว่าคาทอลิกว่าคริสตัง และเรียกโปรเตสแตนต์ว่าคริสเตียน คาทอลิกเรียกวัดว่าวัด หรือโบสถ์ ส่วนทางโปรเตสแตนต์เรียกว่าคริสตจักร

ความแตกต่างระหว่างนิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ (ไม่ขออธิบายนิกายออร์ทอดอกซ์ เพราะมีจำนวนน้อยในประเทศไทย)

1. เกี่ยวกับพระคัมภีร์ ในฐานะทรงอำนาจสูงสุดในเรื่องราวของความเชื่อในทัศนคติของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับจำนวนเล่มของพระคัมภีร์ รวมทั้งแนวทางการตีความหมายของพระคัมภีร์ด้วยคาทอลิกตีความจากความเห็นชอบจากส่วนกลาง แต่โปรเตสแตนต์ มีความเป็นอิสระกว่า

2. เกี่ยวกับพิธีมิสซา หรือพิธีสวดมหาสนิท ในฐานะที่เป็นพิธีกรรมแห่งพระกาย และพระโลหิตของพระคริสต์เจ้า เป็นการถวายคำสรรเสริญต่อพระบิดาเจ้า เป็นเครื่องระลึกเป็นเครื่องบูชาพลีชีพ และการประทับอยู่จริง รวมทั้งการทรงเสด็จลงมาของพระจิตเจ้า ผู้ทรงทำให้บูชาศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับการประทับอยู่ของพระเยซูในแผ่นปังนั้น คาทอลิกเชื่อว่าเป็นพระกายและพระโลหิตแท้ของพระเยซูเจ้า แต่โปรเตสแตนต์เชื่อว่าแผ่นปังและเหล้าองุ่นเป็นเพียงสัญลักษณ์แห่งการประทับอยู่ของพระองค์เท่านั้น

3. เกี่ยวกับการปกครอง ในฐานะที่เป็นเรื่องของบทบาทหน้าที่ศาสนศักดิ์ และการปกครองของพระสังฆราช (มุขนายก) พระสงฆ์ (บาทหลวง) ในศาสนาคริสต์ทั้งนิกายคาทอลิก หรือศาสนาจารย์ในศาสนาคริสต์ในนิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับบทบาทดังกล่าว คือคาทอลิกมีแนวทางการปกครองที่เป็นหลักรับรองกันโดยทั่วไประหว่างผู้รับศีลบวช แต่โปรเตสแตนต์มีการปกครองที่อาศัยระบบโดยมีฆราวาสคริสตชนที่ไม่เกี่ยวข้องกับศีลบวช

4. เกี่ยวกับข้อความเชื่อเรื่องพระนางพรหมจารีมารีย์ ในฐานะพระมารดาของพระเจ้า ตามความเชื่อของศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกและ โปรเตสแตนต์ ซึ่งพบความแตกต่างเกี่ยวกับสถานภาพของพระแม่คือพระเยซูคริสต์คาทอลิกให้เกียรติแม่พระในฐานะที่มีความเป็นแม่ของพระเยซูเจ้า ผู้มีสถานะภาพที่เป็นมนุษย์แท้และพระเจ้าแท้ ส่วนโปรเตสแตนต์ให้ความสำคัญต่อเรื่องความเชื่อพระเยซูเจ้าโดยตรงโดยมิต้องอาศัยความเชื่อมโยงเกี่ยวกับพระนางมารีย์

ศาสนาคริสต์ในประเทศไทย ซึ่งกรมการศาสนารับรองมี 5 องค์การ ดังนี้

1. ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ได้ใช้ชื่อว่า สถาปนะมุขแห่งบาทหลวง

โรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย (Catholic Bishops' Conference of Thailand) ซึ่งเข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยา พ.ศ. 2110 (ค.ศ. 1567) โดยมีขัณฑ์นาธิราชโปรตุเกสกับวชคณะโดมินิกัน จากมะละกา ปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 300,000 มีพระสงฆ์ หรือบาทหลวงทั้งสิ้น 710 องค์ ภราดา 121 คน ภคินี 1,439 คน วัด 463 แห่ง (จากปฏิทินคาทอลิก ค.ศ. 2005) สำนักงานอยู่ที่ 122/11 ซอยนาคสุวรรณ ถ.นนทบุรี เขตยานนาวา กรุงเทพฯ 10120 โทร. 0-2681-3900 โทรสาร. 0-2681-5370

2. สภาคริสตจักรในประเทศไทย (The Church of Christ in Thailand) ได้ก่อตั้งเป็นสภาฯ เมื่อ พ.ศ. 2477 แต่มีขัณฑ์นาธิราชได้เข้ามาเผยแผ่ในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2371 (ค.ศ. 1828) รุ่นแรก ๆ มาจากยุโรป และสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมีการปกครองแบ่งออกเป็น 19 ภาค มีคริสตจักร 844 แห่ง สมาชิก 120,000 คน สำนักงานอยู่ที่ 328 ถ.พญาไท เขตพญาไท กรุงเทพฯ โทร. 0-2215-0628, 0-2214-1509 โทรสาร 0-2214-4291

3. สหกิจคริสเตียนแห่งประเทศไทย (The Evangelical Fellowship of Thailand) ได้รับการรับรองจากรัฐบาลเมื่อวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2512 ต่อมา พ.ศ. 2519 ได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิสหกิจคริสเตียน ปัจจุบันมีสมาชิกที่เป็นมิชชันนารี 800 คน มีคริสตจักรในสังกัด 1,200 แห่ง และสมาชิกประมาณ 100,000 คน มีองค์กรในสังกัด 110 คณะสำนักงานอยู่ที่ 64/1 ถ.รามคำแหง ซ.22 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทร. 0-2318-3887

4. สหคริสตจักรแบπτิสต์ในประเทศไทย (Thailand Baptist Convention หรือ The Baptist Church Foundation) ได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย พ.ศ. 2492 (ค.ศ. 1949) มีคริสตจักร 48 แห่ง มีสมาชิก 5,000 คน (ค.ศ. 2001) สำนักงานอยู่ที่ 90 ถ.สุขุมวิท ซ.2 เขตคลองเตย กรุงเทพฯ 10110 โทร. 0-2656-9038 โทรสาร 0-2251-0680

5. มูลนิธิคริสตจักรเวเวนเดย์ แอสเวนดิสแห่งประเทศไทย (Seventhday Adventist Churches of Thailand) ได้เริ่มเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย พ.ศ. 2449 (ค.ศ. 1906) มีคริสตจักร 30 แห่ง และมีสมาชิก 7,000 คน (ค.ศ. 2001) สำนักงานอยู่ที่ 12 ซ.ปรีดี พนมยงค์ 37 ถ.สุขุมวิท 71 แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110 โทร. 0-2381-3298 โทรสาร 0-2381-1928

ศาสนาอิสลาม

อิสลาม แปลว่า สันติ ภักดี บริสุทธิ์เอกเทวนิยม (Monotheism) นับถือพระเจ้าองค์เดียว คืออัลเลาะห์เกิดประมาณ ค.ศ. 570 หรือประมาณ พ.ศ. 1113 คิดตามปีเกิดของนบีมุฮัมมัด

เหตุเกิดศาสนา

เหตุให้เกิดศาสนาขึ้นคือ ต้องการรวบรวมชนชาติอาหรับให้เป็นชาติ เป็นประเทศในยุคนั้น ชาวอาหรับแตกแยกเป็นหลายกลุ่มขาดความสามัคคียากแก่การปกครอง มีการรบพุ่งฆ่าฟันกันตลอดเวลา ไม่มีศาสนาเป็นแกนสาร คนส่วนใหญ่นับถือเทพเจ้าและรูปเคารพต่าง ๆ ประชาชนไม่มีศีลธรรม สตรีจะถูกข่มเหงรังแกมากที่สุด ภายใต้สภาพสังคมที่เสื่อมทรามเช่นนี้ นบีมุฮัมมัด จึงคิดหาวิธีที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น นบีมุฮัมมัด เป็นผู้ฝึกฝนในทางศาสนา หาความสงบและบำเพ็ญสมาธิ ที่ถ้ำฮิรอบนภูเขานูร์ ในคืนหนึ่งของเดือนรอมฎอน ในคัมภีร์ทางศาสนาอิสลามกล่าวว่า กาเบรียลทูตของพระเจ้า ได้นำโอองการของพระอัลเลาะห์มาประทาน นบีมุฮัมมัด ได้นำคำสอนเหล่านี้มาเผยแพร่จนเกิดเป็นศาสนาอิสลามขึ้นในระยะแรกของการเผยแผ่ศาสนาได้ถูกต่อต้านเป็นอย่างมาก จนถึงกับถูกทำร้าย และได้หลบหนีไปอยู่เมืองมะดีนะฮ์ แต่ก็ยังเผยแผ่จนเป็นที่ยอมรับและมีคนนับถือมากมาย จึงได้กลับมาเมืองเมกกะ และทำการเผยแผ่ศาสนาอิสลามอย่างเต็มที่

ท่านศาสดามุฮัมมัด หรือพระนบีมุฮัมมัด หรือ มะหะหมัดหรือมุฮัมมัด เกิดที่เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งตรงกับวันที่ 20 สิงหาคม ค.ศ. 570 บิดาชื่อ अबดุลเลาะห์ มารดาชื่อ

อาหมินะห์ บิดาถึงแก่กรรมขณะที่มาดามตั้งครรภ์พระองค์ได้ 2 เดือน ภายหลังพระองค์คลอดได้ไม่นานมารดาถึงแก่กรรม พระองค์จึงต้องอาศัยอยู่กับปู่ซึ่งชราแล้ว 100 ปี ไม่นานปู่ก็ถึงแก่กรรม พระองค์ต้องไปอาศัยอยู่กับลุง ซึ่งเป็นพ่อค้าที่ร่ำรวย ลุงฝึกสอนให้พระมูฮัมหมัดทำการค้าขาย ตลอดชีวิตไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่การท่องเที่ยวค้าขายทำให้ได้รับความรู้มาก เพราะได้เดินทางไปจนถึงประเทศอียิปต์และซีเรีย ได้พบคนหลายชาติหลายภาษา ในขณะที่ท่านมีอายุ 25 ปีนั้นท่านไปทำงานอยู่กับท่านหญิงคาคิยะห์หรืออาชีซะห์ ซึ่งมีอายุมากกว่าพระมูฮัมหมัด 18 ปี ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการค้าในนครเมกกะด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมีไมตรี และมีมิตรภาพประกอบกับพระมูฮัมหมัดมีประสบการณ์ในเรื่องการค้าขาย เมื่อสมัยที่ยังอยู่กับลุงจึงทำให้กิจการค้าของท่านหญิงคาคิยะห์ได้เจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับ และได้แต่งงานกับท่านหญิงคาคิยะห์ เมื่อแต่งงานแล้วจึงมีฐานะมั่งคั่ง มีความสำคัญขึ้นในชีวิตและสังคมของเมกกะ โดยที่เป็นเชื้อสายโคราซิดส์ จึงต้องทำการเคารพบูชาคาบะด้วย พระองค์มีเวลาที่จะเป็นนักคิดมากขึ้น ทำให้พระมูฮัมหมัดสนใจใฝ่คิดและตั้งปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิต บางครั้งก็ขึ้นไปบนยอดเขาหาที่สงบเพื่อตรึกตรอง วันหนึ่งพระมูฮัมหมัดได้รับการเฉลยจากพระเจ้าซึ่งเริ่มต้นด้วยคำว่า อิดเราะฮ์ แปลว่า จงอ่าน จงอ่านด้วยพระนามของพระผู้อภิบาลของเจ้าผู้ทรงสร้าง (สากลจักรวาล) ผู้ทรงสร้างมนุษย์จากก้อนเลือดจงอ่านเถิดและผู้อภิบาลของเจ้าทรงเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยิ่ง โดยเรื่องเล่าว่า มีเทพองค์หนึ่งมาปรากฏตัวแก่พระมูฮัมหมัด โดยบอกให้รู้ว่า พระเจ้าที่แท้จริงมีอยู่องค์เดียว คือ พระพระอัลเลาะห์ และให้พระมูฮัมหมัดเผยแผ่ศาสนาในเดือนรอมฎอน ณ อัลฮิรอฮ์ซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุได้ 40 ปี พระเจ้าเป็นเจ้าทรงมีบัญชาให้ท่านศาสดามูฮัมหมัด ประกาศอิสลามอย่างลับ ๆ ก่อน คือประกาศแก่ญาติผู้ใกล้ชิดเป็นประการแรก หญิงคนแรกที่นับถือศาสนาอิสลาม คือท่านหญิงคาคิยะห์ภรรยาของท่านชายหนุ่มคนแรกที่รับอิสลาม คือ ท่านอับบัสร์ เยาวชนคนแรกที่รับอิสลามคือท่านอลี ซึ่งมีอายุเพียง 8-10 ปี ทาสคนแรกคือ ท่านซอคิดซึ่งเป็นบุตรของฮาริซะฮ์ และต่อมาได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ การประกาศอิสลามอย่างลับ ๆ ได้กระทำมาเป็นเวลา 3 ปีสาเหตุที่ประกาศอย่างลับ ๆ นี้เพราะบรรดามุสลิมยังมีกำลังน้อยอยู่ หลังจากที่ท่านศาสดามูฮัมหมัด ได้ประกาศศาสนาอย่างลับ ๆ เป็นเวลา 3 ปีแล้วก็ได้รับบัญชาจากพระเจ้าเป็นเจ้าให้ประกาศอิสลามอย่างเปิดเผยทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นมีผู้นับถืออิสลามยังไม่มากนัก

ฮ.ศ. ที่ 11 (ค.ศ. 632 - ค.ศ. 633) ปีนี้เป็นปีสุดท้ายแห่งชีวิตของท่านนบี ท่านมิได้ไปไหน เพราะป่วยเนื่องจากยาพิษที่ท่านถูกผู้หญิงยิววางไว้หลายปีแล้วได้กำริบ ก่อนสิ้นชีพ 3 วันหลังจากท่านมัสการ (ละหมาด) โดยมีคนคอยพุง แล้วท่านได้กล่าวเป็นครั้งสุดท้ายว่า มุสลิม ถ้าข้าพเจ้าทำผิดต่อใครในพวกท่าน ข้าพเจ้าอยู่ที่นี่ พร้อมทั้งจะให้คำตอบอันแจ่มแจ้งในเรื่องนั้น ๆ ถ้าข้าพเจ้าเป็นหนี้ใคร ข้าพเจ้ายินดีใช้คืนให้ ฯลฯ หน้าแดงเพราะอายในโลกนี้ ดีกว่าอายในโลกหน้า แล้วท่านได้

ให้พรแก่ผู้อยู่ในที่นั้น แล้วกำชับให้มุสลิมทุกคนเอาใจใส่ในศาสนา และปฏิบัติตนด้วยใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อความสงบและใจบุญ หลังจากนั้นก็มีได้ออกไปร่วมพิธีละหมาด จนบ่ายวันจันทร์ที่ 12 เดือนราบี 1 ฮ.ศ. 11 ตรงกับวันที่ 8 (บางแห่งเป็น 12) มิถุนายน ค.ศ. 632 ท่านนบีได้สิ้นชีพ รวมอายุได้ 62 ปี (นับปีเต็ม) รวมแล้วทำการสอนได้ 22 ปี ศพของท่านบรรจุไว้ที่เมืองมะดีนะฮ์ อยู่ทุกวันนี้

หลักธรรมในศาสนาอิสลามกับความมั่นคงของมนุษย์

เจตนารมณ์แห่งชารีอะห์ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ดุรूरียาต (Dururiyat) หลักประกันพื้นฐาน

เจตนารมณ์แห่งชารีอะห์ระดับแรก แสดงถึงการให้ความสำคัญของโครงสร้างพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ โดยได้เน้นย้ำในการนำเสนอหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ ในระดับนี้ สวัสดิการพื้นฐานสำหรับโลกนี้และโลกหน้าเป็นสิ่งที่ควรได้รับการดูแลอย่างเคร่งครัดและทั่วถึง หากว่ามีความบกพร่องเกิดขึ้นในขั้นนี้ อัลฮาดีบีมองว่าจะทำให้เกิดความยุ่งเหยิงและโกลาหลในสังคมในโลกนี้และเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ที่ชัดเจน (al-Khusran al-Mubin) ของมวลมนุษยชาติ ในโลกหน้าหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์เหล่านั้น คือ

1. หลักประกันความมั่นคงด้านศาสนา/ ความเชื่อ (Din)
2. หลักประกันความมั่นคงด้านชีวิต (Nafs)
3. หลักประกันความมั่นคงด้านการสืบสายพันธุ์ (Nasl)
4. หลักประกันความมั่นคงด้านทรัพย์สิน (Mal)
5. หลักประกันความมั่นคงด้านสติปัญญา (Aql)

ระดับที่ 2 ฮาญญียาต (Hajiyat) หลักประกันความต้องการ

เป็นระดับที่พัฒนามาจากหลักประกันพื้นฐาน กล่าวคือ การพัฒนาไปสู่แนวคิดในการอำนวยความสะดวกและขจัดปดเป่าปัญหาและความยุ่งยากทั้งปวง เจตนารมณ์แห่งชารีอะห์ในระดับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์ดำรงอยู่ได้ในสังคมอย่างพอเพียง เช่น การอนุญาต การล่าสัตว์ การรับประทานอาหารทะเล การพักอาศัยในที่ที่ปลอดภัยและสะดวก รวมถึงหลักประกันในการลงทุนร่วมกันเพื่อหวังผลกำไร การยืมคืน การซื้อขายล่วงหน้า เป็นต้น

การไม่อนุมัติระบบดอกเบี้ยนั้นถือเป็นเจตนารมณ์อันสำคัญยิ่งแห่งชารีอะห์ ในการขจัดปัญหาการเอารัดเอาเปรียบในสังคมอย่างเห็นได้ชัดว่า อิสลามให้ความสำคัญในการวางหลักประกันของมนุษย์ในระดับปัจเจกบุคคล โดยการปกป้องรักษาไม่ให้มีใครถูกข่มเหงรังแกในสังคม

ระดับที่ 3 ตะฮซีนียาต (Tahsiniyat) หลักประกันเสริม

เจตนารมณ์แห่งชาลีอะห์ระดับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์เพื่อเติมเต็มความต้องการที่พัฒนามาจากระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ดังนั้น เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาตามลำดับขั้นจะทำให้หลักประกันความมั่นคงของแต่ละปัจเจกบุคคลนั้นมีความสมบูรณ์ บูรณาการต่อเนื่องและยั่งยืน

ตัวอย่างสำหรับหลักประกันในระดับนี้ คือ การที่อิสลามอนุญาตให้มุสลิมใช้สิ่งอำนวยความสะดวก การรับประทานอาหารที่อร่อย การดื่มน้ำ ดื่มนม การสวมใส่เสื้อผ้าที่สวยงาม ทั้งนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการเสริมเติมเต็มความต้องการของมนุษย์ที่สูงกว่าความจำเป็นพื้นฐานทั่วไป

หลักปฏิบัติ 5 ประการ เป็นหลักปฏิบัติของชาวมุสลิมทุกคนที่จะต้องปฏิบัติ

1. ประกาศปฏิญาณ ชาวมุสลิมต้องปฏิญาณอย่างน้อย 1 ครั้งในชีวิตต่อหน้าพยาน 2 คน ว่ามีศรัทธาเชื่อมั่นในพระเจ้าอัลเลาะห์ และพระมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของพระเจ้าอัลเลาะห์
2. การทำละหมาดหรือสวดมนต์ ซึ่งในคัมภีร์อัลกุรอานกำหนดไว้ว่าจะต้องสวดมนต์วันละ 4 ครั้ง แต่พระมุฮัมมัดทรงสวดมนต์วันละ 5 ครั้ง ดังนั้น ชาวมุสลิมจึงปฏิบัติตามพระมุฮัมมัด คือ สวดมนต์ในเวลาก่อนพระอาทิตย์ขึ้น ก่อนเที่ยงวัน เวลาบ่าย ภายหลังตะวันตก และเมื่อตะวันตกแล้ว 2 ชั่วโมง
3. การบริจาคซะกาตหรือการบริจาคทานของชาวมุสลิมเป็นลักษณะสังคมสงเคราะห์ กล่าวคือ ตัวแทนของศาสนาจะเก็บเงินได้จากผู้บริจาคเพื่อไว้ใช้ช่วยเหลือคนยากจน เป็นการทำให้สังคมของชาวมุสลิมอยู่อย่างพึ่งพากันได้
4. การถือศีลอด ชาวมุสลิมต้องถือศีลอดเป็นเวลา 1 เดือน ในช่วงเวลา 1 ปี โดยจะเริ่มในเดือนรอมฎอน หรือเราะมะฎอน คือ เดือนที่ 9 ตามปฏิทินของศาสนาอิสลาม ในช่วงนี้ชาวมุสลิมจะสวดมนต์วันละ 5 ครั้ง อดอาหารและน้ำ สำรวมกายใจ ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนพระอาทิตย์ตก ในขณะที่ถือศีลอดห้ามพูดคำหยาบ คำไร้สาระ ละความชั่วทั้งมวล ไม่วิวาท เป็น การบำเพ็ญศีลเพื่อสร้างขันติธรรมและเมตตาธรรมให้เกิดกับใจ ผู้ไม่ถือศีลจะถูกลงโทษด้วยการให้ทำละหมาดเพิ่ม ให้ถือศีลเพิ่ม การที่ชาวมุสลิมถือศีลอดในเดือนรอมฎอน เพราะเชื่อว่าเป็นเดือนที่พระเจ้าอัลเลาะห์ส่งคัมภีร์อัลกุรอานมาให้มนุษย์ชาติ

5. การทำพิธีฮัจญ์ คือ การไปแสวงบุญที่นครเมกกะในประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเริ่มพิธีในเดือน 12 ของปฏิทินศาสนาอิสลาม การไปบำเพ็ญฮัจญ์ไม่ได้กำหนดให้มุสลิมต้องไปปฏิบัติ แต่ในคัมภีร์อัลกุรอานกล่าวว่า เป็นความประสงค์ของพระเจ้าอัลเลาะห์ ให้มนุษย์ไปบำเพ็ญพิธีฮัจญ์ ผู้เข้าพิธีฮัจญ์ต้องเป็นมุสลิม เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ มีความสามารถทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ การเดินทางต้องปลอดภัย ผู้เข้าพิธีต้องแต่งชุดขาว

หลักธรรมที่มุสลิมควรประพฤติมี ดังนี้

1. ข้อควรเว้นทางกาย

- 1.1 ไม่กราบไหว้รูปเคารพ
- 1.2 ไม่ดูหมิ่นคัมภีร์อัลกุรอานและคำสั่งสอนของพระมุฮัมมัด
- 1.3 ไม่เอนเอียงไปทางศาสนาอื่น
- 1.4 ไม่ทำความสกปรกให้เกิดแก่พระคัมภีร์อัลกุรอานและพระนาม พระพระ

อัลเลาะห์

- 1.5 ไม่ประพฤติดนเป็นอุปสรรคต่อผู้ประสงค์จะนับถือศาสนาอิสลาม
- 1.6 ไม่แสดงกิริยาท่าทางอันเกี่ยวกับพิธีกรรมของศาสนาอื่น ฯลฯ

2. ข้อควรเว้นทางวาจา

- 2.1 ไม่พูดว่า ตนได้เคยเห็นพระพระอัลเลาะห์
- 2.2 ไม่พูดว่า ตนเคยสนทนากับพระอัลเลาะห์
- 2.3 ไม่พูดว่า พระพระอัลเลาะห์ทรงมีความงดงาม
- 2.4 ไม่ยกเอาพระนามพระพระอัลเลาะห์มาอ้างในการกระทำอันไม่ควร
- 2.5 ไม่กล่าวหาหรือินทาบรรดาพี่น้องมุสลิมว่าเป็นผู้ปฏิบัติตนออกนอกทาง
- 2.6 สิ่งที่ไม่ได้พูดว่าทำได้ สิ่งที่ได้พูดว่าไม่ได้ ฯลฯ

3. ข้อควรเว้นทางใจ

- 3.1 ไม่สงสัยพระพระอัลเลาะห์ว่าเป็นผู้สร้างทุกสิ่งจริงหรือไม่
- 3.2 ไม่สงสัยความเป็นศาสนทูตของพระมุฮัมมัด
- 3.3 ไม่สงสัยว่าพระคัมภีร์อัลกุรอานไม่ใช่บทบัญญัติของพระพระอัลเลาะห์
- 3.4 ไม่สงสัยว่าหลังจากมีพระมุฮัมมัดและจะมีศาสนทูตอื่น ๆ อีก
- 3.5 ไม่ครุ่นคิดว่าจะเลิกนับถือศาสนาอิสลาม
- 3.6 ไม่สงสัยเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ ฯลฯ

4. ข้อที่มุสลิมทุกคนไม่ควรปฏิบัติ

- 4.1 ปฏิเสธไม่ยอมเชื่อพระพระอัลเลาะห์ ไม่ยอมเชื่อคุณสมบัติของพระองค์
- 4.2 ฆ่าตัวตาย รวมทั้งฆ่าผู้อื่น
- 4.3 ไม่มีความเป็นธรรม ทรามานสัตว์ ทำให้ผู้อื่นเกิดทุกข์ คบหาสมาคมกับคนพาล
- 4.4 ออกตัญญูต่อพ่อแม่ แม้เพียงกิริยาไม่สุภาพ
- 4.5 มีชู้ร่วมรักโดยไม่ถูกต้องตามหลักทางศาสนาอิสลาม
- 4.6 ดื่มสุรา เสพของมึนเมา ฯลฯ

5. ข้อที่มุสลิมทุกคนควรปฏิบัติ

5.1 กตัญญูและรักบิดา มารดา

5.2 เคารพอ่อนน้อมต่อผู้มีเกียรติและอาวุโส

5.3 เมตตาสงสารและอุปการะผู้ที่ต่ำกว่า

5.4 รู้จักเอาใจซึ่งกันและกันและเอาใจเขามาใส่ใจเรา

5.5 ประพฤติดีต่อเพื่อนบ้านใกล้เคียง

5.6 รักใคร่กลมเกลียวระหว่างญาติพี่น้อง ฯลฯ

ศาสนาพุทธ

เหตุเกิดศาสนา

พระพุทธเจ้าพระนามเดิมสิทธัตถะ เป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางสิริมหามายา แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ นครหลวงของแคว้นสักกะ ทางอินเดียภาคเหนือ พระองค์ประสูติที่ป่าลุมพินี อันตั้งอยู่แดนต่อแดนระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตประเทศเนปาล เรียกว่าลุมพินี เมื่อเจริญวัย ทรงได้รับการศึกษาศิลปวิทยาอย่างดีเมื่อ พระชนมายุ 16 ปี ทรงอภิเษกกับเจ้าหญิงยโสธราหรือพิมพาแห่งกรุงเทวทหะ เมื่อพระชน 29 ปี ทรงได้พระโอรสพระนามว่าราहुลในปีที่ 29 แห่งพระชนมายุนี้เอง ได้เสด็จออกทรงผนวชเพื่อแสวงหาการตรัสรู้สัจธรรม เพื่อพ้นความเวียนวายนายเกิดและเพื่อสั่งสอนโลกให้ได้ตรัสรู้ตาม ครั้งแรกทรงศึกษาจากอาฬารดาบส และอุททกดาบส แต่ทรงไม่เห็นด้วย จึงค้นคว้าและทรงปฏิบัติด้วยพระองค์เองต่อไป ทรงบำเพ็ญเพียรอย่างหนักครั้งแรกทดลองวิธิตรมานพระองค์ตามแบบนักบวชในครั้งนั้น ในที่สุด ทรงพบว่ามิใช่ทางที่ถูก จึงฝึกอบรมทางจิต และได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน 6 ปีต่อมา คือ พระชนมายุได้ 35 ปี ณ โคนแห่งไม้โพธิ์ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ปัจจุบันเรียกว่าตำบลพุทธคยา แคว้นพิหารของอินเดีย ต่อจากนั้น เสด็จไปแสดงธรรมครั้งแรกแก่ภิกษุ 5 รูป ซึ่งออกบวชตามพระองค์และคอยรับใช้ระหว่างบำเพ็ญเพียร แต่เมื่อเห็นทรงเลิกละทรมานพระกาย ก็เข้าใจว่าทรงทำผิด จึงปลีกตัวมาอยู่ที่ป่าอิสิปตนะ อันเป็นที่ให้อภัยแก่เนื้อไถ่กรุงพาราณสี การทรงแสดงธรรมครั้งแรกหรือที่เรียกว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนั้น ได้ผล คือ ภิกษุรูปหนึ่งนามว่าโกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม ต่อมาภิกษุอื่น ๆ ก็ได้รับการเทศนาสั่งสอนจนได้ดวงตาเห็นธรรมหมดทุกรูป แล้วจึงทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร เพื่อชี้ลักษณะเป็นอนัตตาจะได้คลายความคิดอัตตา หรืออาตมฉันตามแบบพราหมณ์ ภิกษุทั้ง 5 รูปได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ สถานที่แสดงธรรมจักรในปัจจุบันเรียกว่าสารนาถ อยู่ในแคว้นอุตตรประเทศ ของอินเดีย

ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัยประดิษฐานพระพุทธศาสนา มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา คือ นักบวชชายหญิง และสาวกที่เป็นคฤหัสถ์ชายหญิงมากมายเป็นเวลา 45 ปี ก็ได้

ปรีณิพพาน ณ ป่าไม้สาละใกล้กรุงกุสินารา ในปัจจุบันเรียกว่า กุสินคร ทรงสอนให้ถือพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์ พระองค์ไม่สอนศาสนาโดยตั้งพระองค์เป็นจุดศูนย์กลาง พระธรรมคือความจริง ความถูกต้อง ความตรง ที่ทรงนำมาสอนมิได้สั่งสอนด้วยการเดา แต่ทรงประพฤติปฏิบัติประจักษ์แจ้งในความจริงนั้น ๆ มาแล้วจึงนำมาสั่งสอน พระองค์ไม่ทรงสอนเรื่องเทวดาสร้างโลก และไม่เรียกร่องความเคารพนับถือ กลับทรงแสดงว่าผู้บูชาพระองค์ด้วยวัตถุ เช่น รูปเทียนดอกไม้มิเชื่อว่าบูชาด้วยบูชาอย่างอื่น ผู้ใดประพฤติตนดีตามธรรมะผู้นั้น จึงถือว่าบูชาพระองค์ด้วยบูชาอย่างอื่น เป็นการเน้นให้เห็นถึงความสำคัญที่ความประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนกล่าวอย่างสั้น ๆ

หลักธรรมในพระพุทธศาสนากับความมั่นคงของมนุษย์

พระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สำคัญที่หล่อหลอมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีเมตตากรุณาต่อกัน หากคนในสังคมยึดถือแนวทางศาสนา มาปฏิบัติความมั่นคงของมนุษย์ย่อมเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน โดยหลักธรรมที่เน้นถึงเรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้แก่

1. ทาน คือ การให้ แบ่งปัน เสียสละ เผื่อแผ่
2. ปิยวาจา คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน
3. อัตถจริยา คือ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
4. สมานัตตตา คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลาย

พรหมวิหาร 4 หมายถึง ธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหมในทางปฏิบัติ หมายถึง คุณธรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งต้องมีประจำในอยู่ตลอดเวลา มี 4 ประการ ดังนี้

1. เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
2. กรุณา คือ ความสงสาร มีความปรารถนาช่วยเหลือผู้อื่นหรือสัตว์ที่ประสบความทุกข์ให้

พ้นทุกข์

3. มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี
4. อุเบกขา คือ ความวางเฉย หรือความรู้สึกเป็นกลาง ๆ ไม่ดีใจ ไม่เสียใจเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสุขหรือความทุกข์

สัปปริยธรรม 7 หมายถึง หลักธรรมของคนดี หรือหลักธรรมของสัตบุรุษ 7 ประการ ได้แก่

1. รัชมัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ

- 2 อัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักผล
 - 3 อัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน
 - 4 มัตตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ
 - 5 กาลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา
 - 6 ปริสตัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสม
 - 7 บุคคลัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่าง
- หัวใจของพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ

ให้เว้นความชั่วทั้งปวง ให้ทำความดี ให้ชำระจิตใจให้สะอาด หลักทั่วไปดังกล่าวนี้ ตั้ง
จุดศูนย์กลางอยู่ที่การปฏิบัติทางศีลธรรม และการทำจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลส มิได้ตั้งบุคคลใดบุคคล
หนึ่งเป็นจุดศูนย์กลาง

อริยสัจ 4 หลักเอาชนะทุกข์หรือดับทุกข์

การเอาชนะทุกข์หรือดับทุกข์นี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระธรรมเทศนา คราวแรก
เรียกว่าอริยสัจ หรือของจริงอย่างประเสริฐ 4 ประการ

- 1 ทุกข์ ผล
- 2 ทำให้ทุกข์เกิด เหตุ
- 3 ความดับทุกข์ ผล
- 4 ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เหตุ

เบญจศีล เบญจธรรม หรือศีล 5 ธรรม 5

- 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์เป็นศีล มีเมตตากรุณาต่อสัตว์หรือมนุษย์เป็นธรรม
- 2 เว้นจากการลักขโมยเป็นศีล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และประกอบอาชีพสุจริตเป็นธรรม
- 3 เว้นจากประพฤติดีกในกามเป็นศีล สำรวมในกามเป็นธรรม
- 4 เว้นจากพูดปดเป็นศีล พูดจริงเป็นธรรม
- 5 เว้นจากการดื่มสุราเมรัยเป็นศีล มีสติสำรวมเป็นธรรม

อริยมรรค แปลว่าทางอันประเสริฐ บ้างเรียกว่ามัชฌิมา ปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติทาง
สายกลาง มี 8 ประการ ดังนี้

- 1 ความเห็นชอบ คือ มีปัญญาเห็นอริยสัจ 4 ประการ
- 2 ความดำริชอบ คือ ดำริในการออกจากกาม ดำริไม่ปองร้าย ดำริในการไม่เบียดเบียน
- 3 การเจรจาชอบ คือ ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ได้แก่ ยุให้แตกร้าง ไม่พูดคำหยาบ
ไม่พูดเพื่อเจ้า
- 4 การกระทำชอบ คือ ไม่ฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติดีกในกาม

- 5 การหาเลี้ยงชอบ คือ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิดที่มีโทษประกอบอาชีพที่ชอบธรรม
- 6 ความเพียรชอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้น เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วเพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพื่อรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว
- 7 การตั้งสติชอบ คือ ตั้งสติพิจารณา ร่างกาย เวทนาหรือความรู้สึกสุขทุกข์ ตลอดจนไม่ทุกข์ไม่สุข จิตและธรรมรวม 4 ประการให้รู้เท่าทันเห็นทั้งความเกิดความดับ
- 8 การตั้งใจมั่นชอบ คือ การทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอย่างแน่วแน่ ที่เรียกได้ว่า ฌาน

แนวความคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์

การนำเสนอในเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จะนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ

1. ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ 2. ความมั่นคงของมนุษย์ในระดับชาติและระดับโลก
3. สถานการณ์ปัจจุบันที่มีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์ 4. แนวทางการศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ในอนาคต 5. ปัจจัยด้านภาวะจิตใจของบุคคลที่มีผลต่อการนำศาสนาไปปฏิบัติ
6. แนวคิดว่าด้วยความสุขมวลรวมประชาชาติกับความมั่นคงของมนุษย์

ความหมายของความมั่นคงของมนุษย์

แผนงานพัฒนาองค์กรสหประชาชาติ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548) ได้ให้ความหมายความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัยและอิสระและมั่นใจได้ว่าโอกาสที่เขาได้รับอยู่ในปัจจุบันนั้นจะไม่สูญเสียไปในวันข้างหน้า ความมั่นคงของมนุษย์จำแนกได้ออกเป็น 7 ประการได้แก่

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องเกี่ยวกับรายได้ รายได้ของประชาชนมาจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม การเกษตร และบริการเป็นหลัก มีบางส่วนอาจได้รับ ความช่วยเหลือจากรัฐบาล ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจวัดได้จากอัตราการว่างงาน โดยเฉพาะการว่างงานของกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มหนุ่มสาว กระนั้นก็ตามการมีงานทำเชื่อว่าสร้าง ความมั่นคงขึ้นมาได้ หากงานนั้นเป็นงานชั่วคราว หรืองานที่มีสัญญาจ้างระยะสั้น และอัตราค่าแรงอยู่ในระดับต่ำ สภาพะการจ้างงานที่ขาดความมั่นคง ส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานของภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งไม่อยู่ภายใต้กฎหมายแรงงานสำหรับเกษตรกรนั้น ความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจเห็นได้จากการไร้ที่ทำกินหรือมีที่ทำกินไม่เพียงพอ รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบที่จะนำลงทุนในการผลิตได้

เกษตรกรจำนวนมากต้องใช้เงินกู้ยืมในระบบซึ่งมีดอกเบี้ยราคาแพงในด้านผู้ประกอบการรายย่อยนั้นก็ประสบกับปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบได้เช่นเดียวกัน ทำให้ต้องไปกู้เงินนอกระบบซึ่งเป็นการนำชีวิตของตนเข้าไปสู่ภาวะเสี่ยงทั้งทางเศรษฐกิจ และทางร่างกายได้

หากไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ตามที่นายทุนกำหนด ก็อาจถูกทำร้ายจากนายทุน ในบางรายถึงกับต้องสูญเสียอวัยวะ และเสียชีวิตไปก็มี ผลสืบเนื่องจากการขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจอีกประการ คือ การไร้ที่อยู่อาศัย ต้องเช่าที่อยู่อาศัยรวมกันอย่างแออัดหรือกลายเป็น ผู้ร่อนเร่อาศัย สวนสาธารณะเป็นที่หลบนอน

ความมั่นคงทางอาหาร

ความมั่นคงทางอาหาร เป็นภาวะที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิและสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารพื้นฐานได้ การเข้าถึงแหล่งอาหารมาจากแหล่งหลัก ๆ 3 แหล่งด้วยกัน คือ การเพาะปลูกด้วยตนเอง การซื้อหา และการได้รับการแจกจ่ายจากรัฐ และ/หรือเอกชน โดยปกติปริมาณอาหารไม่ใช่ประเด็นปัญหาหลัก แต่สิ่งที่กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารคือระบบการกระจายอาหารและการขาดกำลังซื้อ

ความมั่นคงด้านสุขภาพ

ความมั่นคงด้านสุขภาพ เป็นสิ่งที่สามารถพิจารณาได้จากอัตราป่วยและอัตราตายของประชาชนที่มาจากโรคติดต่อ เช่น โรคเอดส์ วัณโรค และโรคพยาธิ เป็นต้น กับโรคที่เกิดจากพฤติกรรม ทั้งพฤติกรรมของตนเองและพฤติกรรมของผู้อื่น พฤติกรรมของตนเองได้แก่การบริโภคอาหารขยะที่ไม่มีคุณค่าอาหารเป็นต้น ส่วนพฤติกรรมของผู้อื่นได้แก่ การใช้สารพิษในการผลิตอาหาร ไม่ว่าในรูปของสารตกค้างจากผัก ผลไม้ หรือสารที่รักษาความสดของอาหารก็ตาม การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจพิจารณาได้จากอัตราของแพทย์ต่อประชากร ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขต่อหัวต่อปี ตัวบ่งชี้ถึงความไม่มั่นคงด้านสุขภาพอีกประการคือ การตายขณะคลอด หรือการเสียชีวิตของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร อัตรานี้ในประเทศไทยมีสูงมากในสามจังหวัดภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม

การคุกคามความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ภาวะการขาดแคลนน้ำ เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมาก เพราะการแย่งทรัพยากรน้ำกลายเป็นสาเหตุความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ระหว่างผู้ที่อาศัยในชนบท กับเมือง การสูญเสียพื้นที่ป่า มลภาวะทางอากาศ ก็เป็นประเด็นหลักที่ทำให้ขาดความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน

ความมั่นคงส่วนบุคคล

ความมั่นคงส่วนบุคคลเป็นภาวะที่ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายและทารุณกรรมทางร่างกาย ที่มาจากการกระทำของรัฐ เช่น การถูกจับแล้วถูกซ้อมเพื่อให้สารภาพ จากประเทศอื่นจากกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ศาสนา หรือผู้มีอิทธิพล จากบุคคลใกล้ชิดเช่น ความรุนแรงในครอบครัว การทำร้ายเด็ก

และการทำร้ายตนเอง

ความมั่นคงของชุมชน

ความมั่นคงของชุมชน แสดงออกมาในรูปแบบของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ความสามารถในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองระหว่างกลุ่มต่างในชุมชน มีความขัดแย้งกันน้อย

ความมั่นคงทางการเมือง

ความมั่นคงทางการเมือง เป็นภาวะที่ประชาชนสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคม โดยไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน การที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสาร โดยไม่ถูกควบคุมและจัดการโดยความต้องการของผู้ควบคุมอำนาจรัฐ รวมทั้งการจัดระบบประมาณของรัฐบาลต้องให้น้ำหนักกับการพัฒนาอื่น ๆ เท่ากันทุกด้าน

ประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย UNDP ทั้ง 7 นี้ ต่างมีความเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การขาดความมั่นคงด้านหนึ่ง ทำให้ความมั่นคงอีกด้านหนึ่งเกิดความเสี่ยง และมีความเสี่ยงเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ที่กระทบกันไปหมดทั้งระบบ

ความมั่นคงของมนุษย์ในระดับชาติและระดับโลก

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2546) ได้กล่าวถึงความสำคัญ ดังนี้

1. ในส่วนของประเทศไทย จากการปฏิรูประบบราชการในปีที่ผ่านมา ได้มีการก่อตั้งกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขึ้นมา ประชาชนโดยทั่วไปเริ่มเห็นความสำคัญของเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ เนื่องจากเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ยังเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดของคำว่าความมั่นคงของมนุษย์ให้มีความชัดเจน ตลอดจนพิจารณาแนวทางในการเพิ่มความมั่นคงของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ

2. ในส่วนของระดับสากล ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับสูงชื่อ Omissions on Human Security ใน พ.ศ. 2544 โดยมีประธานร่วม คือ Professor Amartya Sen เจ้าของรางวัลโนเบล (Nobel) ทางด้านเศรษฐศาสตร์ใน พ.ศ. 2541 และ Mrs. Sadako Ogata อดีตข้าหลวงใหญ่ด้านผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ และงานของคณะกรรมการได้เสร็จสิ้นลงในปีนี้ โดยได้จัดทำรายงานเรื่อง Human Security Now เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งรายงานนี้อยู่ในขั้นตอนของการเผยแพร่ในระดับสากล

3. กลุ่มเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Network) ประเทศไทยได้แสดงท่าทีที่ชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศในการสนับสนุนความมั่นคงของมนุษย์และได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกในกลุ่มเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ด้วย การริเริ่มของประเทศแคนาดาและนอร์เวย์ ใน พ.ศ. 2542 และอีก 13 ประเทศที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกของเครือข่าย

ดังกล่าวนี้มัน ได้ทำให้ชื่อเสียงของประเทศไทยดีขึ้นด้วยในสายตาของผู้ที่ต้องการเห็นสันติภาพ

สถานการณ์ปัจจุบันที่มีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์

ปัจจุบันในสังคมไทยกำลังประสบปัญหาความเสื่อมทางศีลธรรมและจริยธรรมอย่างหนัก คน ข้าราชการ และนักการเมืองมีการคอร์รัปชันกันมาก ดังเห็นได้จากการต่อต้านอำนาจที่มาจากระชาธิปไตย ใช้อำนาจในการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย กล่าวคือ ออกกฎหมายเอื้อประโยชน์ทางธุรกิจแก่ตนเองและพวกพ้อง จึงเกิดความวุ่นวายไม่รู้จบ จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติขึ้นในที่สุด

คนไทยในยุคปัจจุบันได้ทำลายสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยไม่คำนึงถึงคนรุ่นหลัง มีการนำพาหยาตโดยสายเลือดมาขายบริการทางเพศ เยาวชนติดยาเสพติดตั้งแต่สุรา บุหรี่ จนถึงยาเสพติดประเภทร้ายแรง เช่น ยาบ้า ยาอี เป็นต้น

ในด้านสาเหตุของความเสื่อมทางศีลธรรมในปัจจุบันเป็นเพราะประชาชนมีศีลธรรมลดลงซึ่งเป็นผลมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ได้ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีหรือไม่ได้ปฏิบัติตนให้เป็นผู้ประพฤติดีและประพฤติชอบ

นอกจากนั้นยังเกิดจากอำนาจรัฐที่ใช้อำนาจเชิงนโยบายโดยปราศจากการตรวจสอบให้ถี่ถ้วน คนที่มีอำนาจในรัฐมักจะฉวยโอกาสและเอาเปรียบคนที่มีฐานะต่ำต้อยและด้อยโอกาสกว่า สังคมไทยกำลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจซึ่งจะส่งผลให้ศีลธรรมของคนในสังคมเสื่อมลงมากขึ้น และเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมาย เช่น ความขัดแย้งของคนในสังคม ประชาธิปไตยโดยต่างคนต่างคิดว่าเป็นฝ่ายถูก โดยไม่ยึดถือหลักคุณธรรมจริยธรรม การฆ่าตัวตายคดีอาชญากรรมเพิ่มขึ้น ปัญหาการว่างงาน และปัญหาสุขภาพจิตที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น

แนวทางการศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ในอนาคต

ความมั่นคงของมนุษย์ เป็นเรื่องที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดหากย้อนกลับไปประมาณสิบปี ได้มีการเสนอวาระสันติภาพ (Agenda for Peace) ในแวดวงขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเน้นว่าความมั่นคงของโลกมิได้เกี่ยวเฉพาะกับเรื่องของการทหาร แต่ยังมีภัยคุกคามจากปัญหาอื่น ๆ เช่น ความยากจน สิ่งแวดล้อม การเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ และการกดขี่ทางการเมืองทุกรูปแบบ และในเวลาเดียวกันก็ได้พูดถึงการหาจุดสมดุลระหว่างการเน้นความมั่นคงของประเทศซึ่งเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของแต่ละประเทศ กับความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของประชาชนในแต่ละประเทศ

ในโลกปัจจุบัน ปัญหาความมั่นคงจากเรื่องการค้าการร้ายเป็นประเด็นใหญ่ที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่แทบทุกวัน เรื่องความมั่นคงของมนุษย์กับเรื่องความมั่นคงของประเทศเริ่มที่จะแยกกันไม่ออกเพราะประชาชนทั่วไปกลายมาเป็นเป้าของความขัดแย้ง ไม่ว่าอะไรจะเป็นต้นตอของปัญหาที่นำมาซึ่งการค้าการร้าย หรือในบางมุมมองอาจบอกได้ว่าเป็นการต่อสู้เพื่อเสรีภาพ อย่างไรก็ตาม

ผลที่ปรากฏออกมาก็คือการคุกคามต่อความมั่นคงของมนุษย์ และผู้ที่ต่อสู้กับกระบวนการก่อการร้ายก็มักจะมองตนเองว่าเป็นผู้ต่อสู้เพื่อปกป้องความมั่นคงของมนุษย์โดยรวม

ดังนั้นจำเป็นต้องระวังเช่นกันว่าวิธีการที่ใช้สำหรับการต่อสู้กับการก่อการร้ายเพื่อปกป้องความมั่นคงของมนุษย์ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาเอง โดยไปสร้างปัญหาในการบันทึกความมั่นคงของมนุษย์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการชั่งน้ำหนักให้ตระหนักรู้เป้าหมายในการปกป้อง ความมั่นคงของมนุษย์กับวิธีการที่นำมาใช้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถ้าเราจะให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์อย่างสมบูรณ์และจริงจัง ประเด็นนี้ก็เป็นประเด็นที่กำลังถกเถียงกันอยู่มากในระดับสากล เช่น ในกรณีของค่ายกักกันที่กวนตานาโม (Guantanamo) ที่สหรัฐอเมริกา นักโทษต่าง ๆ ที่เป็นผลสืบเนื่องจากการต่อสู้ในอัฟกานิสถาน ไปกักกันไว้ในดินแดนของอเมริกา

ในเวลาเดียวกัน เมื่อเรื่องความมั่นคงของมนุษย์จากการก่อการร้ายมีความสำคัญมากขึ้น นักบันทึกที่ให้ความสำคัญของอำนาจอธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ก็ลดน้อยลงไป ซึ่งในปัจจุบันก็还没有คำตอบชัดเจนว่า จุดสมดุลระหว่างการปกป้องสิทธิทางด้านความมั่นคงของประเทศกับการปกป้องสิทธิในความมั่นคงของมนุษย์ควรจะอยู่จุดไหน แต่ที่ชัดเจนคือกระบวนการของสหประชาชาติยังไม่สามารถให้คำตอบทางด้านนี้ หรือจัดการกับปัญหาทางด้านนี้ในระดับที่น่าพึงพอใจ สิ่งที่เกิดขึ้นในกรณีของสงครามอิรัก หรือปัญหาหลาย ๆ ปัญหาในอดีตก็แสดงถึงจุดนี้ อย่างชัดเจน และการที่เลขาธิการองค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิว่าด้วยภัยคุกคามความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหานี้เป็นส่วนหนึ่ง

เมื่อแนวคิดทางด้านความมั่นคงหันมาให้ความสำคัญกับความมั่นคงของมนุษย์มากขึ้น ภัยต่าง ๆ ในส่วนการคุกคามความมั่นคงของมนุษย์เป็นประเด็นที่จะต้องนำมาร่วมการพิจารณา ซึ่งจะกว้างกว่าในเรื่องความมั่นคงในความหมายแบบเดิม ใน พ.ศ. 2537 United Nations Development Programmed (UNDP) ก็ได้พัฒนาแนวคิดทางด้านความมั่นคงของมนุษย์ให้มีความชัดเจนขึ้น ในรายงาน Human Development Report ของปีนั้น ภัยคุกคามความมั่นคงของมนุษย์จะรวมถึงสิ่งที่มาจากความยากจนและความหวาดหวั่น สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงปัญหาทางด้านสังคมและการเมืองด้วย

แนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์อาจรวมไปถึงการดำเนินการของรัฐเพื่อให้ประชาชนโดยรวมปลอดจากความขาดแคลนขั้นพื้นฐาน (Freedom from Want) และปลอดจากความหวาดกลัว (Freedom from Fear) รวมทั้งการปกป้องสิทธิเสรีภาพของทุกคนในการดำเนินชีวิตของตนเองอย่างเต็มศักยภาพภายใต้กฎกติกาของสังคม โดยปลอดภัยจากการคุกคาม ไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีสิทธิที่จะดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง

การเน้นความมั่นคงของมนุษย์สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาโดยให้คนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งในประเทศไทยก็ได้พยายามใช้แนวนี้นี้มาตั้งแต่แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 8 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2539 และในส่วนของรัฐบาลชุด พ.ศ. 2544 - พ.ศ. 2548 ได้มีการกำหนดนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมความมั่นคงของคนไทยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสาธารณสุข ด้านการปราบปรามยาเสพติด นโยบายส่งเสริมระดับรากหญ้า การจัดการความยากจน รวมถึงการจัดระเบียบทางสังคมและการจัดระเบียบกิจกรรมนอกระบบต่าง ๆ ซึ่งเป้าหมายของรัฐบาลในเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดี ปัญหาคือวิธีการจะดีด้วยหรือไม่ และสอดคล้องกับการเพิ่มความมั่นคงให้แก่คนไทยหรือไม่ โดยวิธีการที่ใช้จะต้องสอดคล้องกับการปกป้องความมั่นคงของมนุษย์ด้วย ซึ่งความมั่นคงในระดับสากลเรื่องของเป้าหมายและวิธีการมีผลต่อความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากนี้วิธีการที่ใช้ก็จะต้องสร้างความมั่นคงที่ยั่งยืนด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบ พัฒนาศักยภาพของคน เสริมสร้างอำนาจและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มอย่างยั่งยืน และทั้งหมดนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการใช้หลักการทางประชาธิปไตย

ปัจจัยด้านภาวะจิตใจของอายุบุคคลที่มีผลต่อการนำศาสนามาปฏิบัติ
วัยรุ่น เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย และจิตใจที่ซับซ้อนที่สุด มีการเจริญเติบโตทางเพศที่ชัดเจนพร้อมกับการเจริญพันธุ์ มีระดับฮอร์โมนทางเพศที่สูง ซึ่งส่งผลต่ออารมณ์ พฤติกรรม และความคิดอย่างมาก อีกทั้งเป็นวัยที่สังคมหวังให้วัยรุ่นเริ่มมองหาแนวทางอาชีพของตน อันจะเป็นทั้งเอกลักษณ์และการยังชีพต่อไป

ปัญหาหนึ่งที่พบในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาก็คือ การที่เด็กเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเดิม เนื่องจากสภาพทางโภชนาการที่ดีขึ้น แต่พ้นจากความเป็นวัยรุ่นช้าลง เนื่องจากสภาพสังคมที่ซับซ้อนมากกว่าเดิม วัยรุ่นอาจต้องอยู่ในสถานศึกษานานกว่าในอดีต จึงทำให้ปัญหาของวัยรุ่นพบได้มากขึ้น

วัยรุ่นเกือบทุกคนจะสนใจในรูปร่างหน้าตาของตนเองมากขึ้น ไม่ว่าหญิงหรือชายจะใช้เวลานานกว่าจะกระจกหรือเข้าห้องน้ำนานขึ้น เรื่องเพียงเล็กน้อยในสายตาผู้ใหญ่ อาจเป็นเรื่องใหญ่ของวัยรุ่น เช่น สิว น้ำหนักตัวเพิ่ม เป็นต้น มีความต้องการเป็นตัวของตัวเองและการคบเพื่อน ลักษณะอารมณ์จะค่อนข้างสับสน แม้ตัววัยรุ่นเองบางคนก็ไม่อาจบอกได้ชัดเจนว่ารู้สึกอย่างไร อาจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง ซึ่งเกิดจากยังควบคุมตนเองได้ไม่ดีนัก บางคนอาจรู้สึกเบื่อกับสิ่งที่มีอยู่และเคยชอบ แต่ก็บอกไม่ได้ว่าต้องการอะไร วัยรุ่นมักต้องการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เหนือได้ง่าย จึงอาจเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดเพื่อผลทางอารมณ์ที่รุนแรงและเพื่อความอยากตื่นตื้นอยากรู้ อยากลอง

ในสังคมตะวันตก วัยรุ่นซึ่งอาจกำลังจะเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาจะแยกไปอยู่ต่างหากจากครอบครัว ซึ่งอาจเห็นแนวโน้มในสังคมไทยเพิ่มขึ้น แต่การแยกตัว (Individuation) เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพยายามหาเอกลักษณ์ (Identity) การเข้ากลุ่ม (Gang) หนีออกจากบ้านสูบบุหรี่ ใช้สารเสพติด ถือเป็นเพียงกระบวนการแยกตนเอง ลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้วัยรุ่นสนใจ และนำศาสนามาปฏิบัติน้อยกว่าวัยอื่น ๆ

วัยกลางคน เป็นวัยที่อาจพบปัญหาในการปรับตัว (Transitional Stage) เพื่อพัฒนาเข้าสู่วัยชราต่อไปได้มาก บางคนนิยมเรียกว่า Mid-life Crisis เนื่องจากเมื่อบุคคลมีอายุถึงราว 40 ปี มักจะเริ่มมีความรู้สึกขาลง สภาพร่างกาย สมองและจิตใจไม่แข็งแรงเท่าเดิม บางคนเริ่มมีโรคประจำตัวทำให้เริ่มหันมาประเมินสิ่งที่ตนได้ทำมา กับเป้าหมายที่ได้เคยหวังไว้ ซึ่งหากแตกต่างกันมากบางคนอาจรู้สึกท้อถอย บางคนรู้สึกพอใจ บางคนปรับเปลี่ยนเป้าหมายใหม่ หรือบางคนอาจพยายามรวบรวมพลังครั้งสุดท้ายทำบางอย่างที่ต่างไปจากเดิม เช่น ย้ายงาน ตั้งบริษัทของตนเอง เพื่อจะได้ทำอย่างที่ต้องการก่อนที่จะหมดเวลาลง ซึ่งครอบครัวหรือคนอื่นภายนอกอาจไม่เข้าใจในการตัดสินใจ

ในครอบครัวชาวตะวันตก ลูก ๆ มักเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นช่วงต่าง ๆ ซึ่งอาจแยกตัวออกไปอยู่เป็นอิสระ ทำให้สามีภรรยาซึ่งใช้เวลาเกือบ 20 ปีที่ผ่านมาทุ่มเทกับลูก กลับมามีเวลาอยู่ด้วยกันมากขึ้นอีกครั้ง บางคู่อาจปรับตัวไม่ได้นำไปสู่การหย่าร้างซึ่งพบว่ามีอัตราสูงสุดในช่วงวัยนี้ เนื่องจากพบว่า คู่ครองที่ตนเลือกเมื่ออายุน้อยนั้น อาจไม่ใช่บุคคลที่ตนจะเลือกใช้ชีวิตด้วยกันต่อไปที่วัยนี้ บางคนเลือกแต่งงานใหม่ ในครอบครัวไทยเหตุการณ์คล้ายกันนี้อาจพบได้ซ้ำและน้อยกว่า เนื่องจากครอบครัวไทยมักอยู่ด้วยกันจนแม้แต่หลังลูกแต่งงานแล้ว มักพบว่า สามีเริ่มมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นเนื่องจากฐานะดีขึ้น และต้องการใช้ชีวิตคล้ายวัยรุ่นอีกครั้ง ส่วนภรรยาเองอาจจะหันมาแต่งตัวมากขึ้นซึ่งอาจเกิดจากเหตุผลเดียวกัน มิใช่เพื่อเป็นการผูกใจสามีเท่านั้น

การหมดประจำเดือนในเพศหญิง นำความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจมาสู่ผู้หญิงเป็นอย่างมาก นอกจากจะเป็นสิ่งแสดงว่า "ไม่สามารถมีบุตรได้อีกแล้ว" การลดระดับฮอร์โมนก็มีผลกับสภาพร่างกาย รูปร่าง และอารมณ์ ซึ่งรวมกับความเชื่อทางสังคมที่เกี่ยวกับการหมดประจำเดือน ซึ่งเพศหญิงอาจต้องใช้เวลาปรับตัวอย่างมาก โดยที่สามีควรมีความเข้าใจในเรื่องนี้พอสมควร

ข้อดีของคนในวัยนี้ คือ มีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ พร้อม มักมีความมั่นใจในสิ่งที่ตนเคยทำมา อยู่ในตำแหน่งงานที่มีอำนาจตัดสินใจ มีความต้องการที่จะสร้างคนที่มีความสามารถเช่นตนในรุ่นหลังขึ้นมา ดังนั้นคนในวัยกลางคนจึงหันมาสนใจศาสนา และนำศาสนาปฏิบัติมากขึ้นเนื่องจากวุฒิภาวะและประสบการณ์มากขึ้น

วัยชรา การเปลี่ยนแปลงในวัยนี้ เห็นได้ทางกายภาพและสภาพทางสังคมอย่างชัดเจน ถึงแม้จะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ก็มีการเสื่อมลงของการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ บางคนเริ่มสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงานจากการเกษียณ หรือทำต่อไปไม่ได้ ค่านิยมความเชื่อของสังคมต่อวัยนี้มิได้เกิดในทางบวก อีกทั้งสามภรรยาหรือคนรู้จักใกล้ชิดเริ่มเสียชีวิตจากไป ทำให้ต้องเผชิญกับการปรับตัวอีกครั้งจะเห็นได้ว่า ปัญหาสำคัญที่มีผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุคือ การสูญเสียในหลาย ๆ ด้าน โดยที่บุคคลนั้นไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้เท่าที่ต้องการหรือเคยมีความสามารถทำได้มาก่อน อันอาจนำไปสู่ภาวะซึมเศร้า การปรับตัวในวัยชราจะทำให้ดีหากบุคคลนั้นมีบุคลิกภาพที่เผชิญปัญหาได้ดียาก่อน มีการเตรียมตัวสำหรับกิจกรรมที่จะทำในวัยนี้ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูงที่อายุใกล้เคียงกัน และคนในรุ่นหลังให้เกียรติและโอกาสในการแสดงความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามสมควร

การคงเอกลักษณ์ (Self Identity) บุคคลในวัยนี้มักใช้เวลาทบทวนสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตอย่างจริงจัง ชอบเล่าถึงอดีตที่ทำให้ตนภูมิใจ รู้สึกว่า ตนเองยังเป็นคนเดิม (Sense of Integrity) ผู้สูงอายุที่สุขภาพจิตดี มักรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าแม้จะไม่ได้ทำหน้าที่การงานที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาเกือบตลอดอายุ พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อคนอื่น (Altruism) กิดคาดการณ์อย่างเป็นจริง (Anticipation to Reality) และสามารถถอยมามองสิ่งผิดพลาดของตนเองได้อย่างมีเหตุผลและมีอารมณ์ขัน (Humor and Self-observation)

การเผชิญกับความตาย (Dealing with Death) เป็นวัยที่ทุกคนรู้สึกว่า ใกล้ความตายที่สุด การมาถึงวัยนี้เป็นเหมือนสุดทางของชีวิตแล้ว มากกว่าที่จะเป็นอีกช่วงหนึ่งต่อจากวัยกลางคน มักพบว่า คนชรามองความตายเป็นเป้าหมาย หรือสิ่งที่ต้องไปถึง และไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัวนักอีกต่อไป ซึ่งก็เป็นความจริงที่เหมาะสมกับวัย อย่างไรก็ตาม ผู้ที่รู้สึกว่า ตนใกล้ความตายมากแล้ว มักจะรู้สึกเหงาและซึมเศร้ากว่าผู้ที่ยังรู้สึกกับความตายในทางตรงกันข้ามอยู่ และพบว่าวัยชราให้ความสนใจในศาสนาและปฏิบัติตามหลักศาสนามากที่สุด

แนวคิดว่าด้วยความสุขมวลรวมประชาชาติกับความมั่นคงของมนุษย์

กรณีประเทศไทย ในประเทศไทยก็มีการเสนอให้สนใจเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติที่สำคัญ โดย นายแพทย์ประเวศ วะสี นักคิดและนักยุทธศาสตร์สังคมที่โดดเด่นและจากเอกสารรายงานการพัฒนามนุษย์ประเทศไทย ค.ศ.2003 ของแผนงานพัฒนามนุษย์สหประชาชาติ หรือ UNDP ได้กล่าวถึงงานวิจัยของ นายแพทย์อภิสิทธิ์ ชำรงวรังกุล แห่งโรงพยาบาลขอนแก่น และคณะ โดยได้รับการสนับสนุนจาก สกว. ซึ่งใช้วิธีทำงานกับปราชญ์ชาวบ้านที่มีชื่อระดับประเทศ 10 คนและชาวบ้าน 190 คนใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อสร้างแนวคิด

เรื่องความสุข อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะสำหรับเกษตรกรในภาคนี้
ได้มีข้อสรุปเกี่ยวกับความสุขว่า มีองค์ประกอบ 8 ประการได้แก่

1. ความมั่นคงในชีวิต ตัวชี้วัดความสุข ได้แก่ ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยมั่นคง อาหารพอเพียง
2. สุขภาพกายใจ ตัวชี้วัด ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต
3. ครอบครัวที่ดี ตัวชี้วัด ได้แก่ การอยู่พร้อมหน้าครอบครัว และมีงานทำ ความรักและความเข้าใจ ไม่ทะเลาะวิวาทระหว่างกัน
4. ชุมชนเข้มแข็ง ตัวชี้วัด ได้แก่ การเรียนรู้แบบกลุ่ม ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ และการพัฒนาการนำกิจกรรมกลุ่ม
5. สิ่งแวดล้อมทางชีวิตที่ดี ตัวชี้วัด ได้แก่ ดินที่อุดม น้ำและสัตว์ที่บริบูรณ์สิ่งแวดล้อมปราศจากมลพิษหรือสารเคมี มีถนนประปาและไฟฟ้าใช้
6. เสรีภาพ เสรีภาพในการกระทำสิ่งใดที่ไม่กระทบทางลบต่อผู้อื่น ปลอดภัย
7. ความพอใจในตนเอง ตัวชี้วัด ได้แก่ ครอบครัวที่เป็นสุข การงานที่สำเร็จ
8. การเข้าถึงธรรมะ ตัวชี้วัด ได้แก่ ชีวิตที่สงบ มีความพอใจตนเอง ทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่น

แนวความคิดหลักธรรมกับความมั่นคงของมนุษย์

ในการนำเสนอแนวความคิดหลักธรรมกับความมั่นคงของมนุษย์จะนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้ 1. หลักธรรมสากลเพื่อความมั่นคง 2. หลักศาสนธรรมกับความมั่นคงของมนุษย์ 3. ศาสนากับดัชนีความมั่นคงของมนุษย์และการพัฒนาประเทศ และ 4. สถานการณ์ด้านศาสนาในประเทศไทยต่อความมั่นคงของมนุษย์

หลักธรรมสากลเพื่อความมั่นคง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2512 ความว่าคนเราต้องมีศาสนา คือ ความคิดหรือสิ่งที่คิดประจำใจ อันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจ ประจำตัวและต้องมีการศึกษา คือ ความรู้ต่าง ๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้านวัตถุเพื่อประกอบตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้

หลักธรรมใหญ่ ๆ ที่มีเหมือนกันในทุกศาสนาที่จะเรียกว่าหลักธรรมสากล คือ มีปรากฏในทุกศาสนา เป็นหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติทั้งต่อศาสนิกชนในศาสนาเดียวกันและต่อเพื่อนต่างศาสนาด้วยหลักธรรมสากลมีสามประการ คือ

ความจริงความสัตย์ เพื่อให้เกิดพื้นที่ที่หลากหลายในความเชื่อถือเรื่องความจริงความสัตย์
ได้จำแนกความจริงออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1 ความจริงจากศรัทธา ดังได้กล่าวมาแล้วว่าทุกศาสนามีการกำหนดอุดมคติความเชื่อ
ความศรัทธาเป็นส่วนเฉพาะของศาสนานั้น ๆ ผู้ใดได้ปวารณาตนเป็นศาสนิกชนในศาสนาใดก็ย่อม
รับเอาอุดมคติแห่งศาสนานั้นเป็นอุดมคติในชีวิตของตน และหากผู้ใดเรียกร้องอิสระในการนับถือ
ศาสนาของตน ก็ย่อมต้องใจกว้างยอมรับความอิสระของผู้อื่นในการนับถือศาสนาที่ต่างจากตนได้
ด้วยความสันติสุขและความสมานฉันท์ของคนในชาติ และในที่สุดของชาวโลกจึงจะเกิดขึ้นได้

ความจริงจากศรัทธาเป็นอิสระเฉพาะคนไม่ควรนำมาผูกเถียงกันว่าของใครเหนือกว่าใคร
หรือดีกว่าใคร

2 ความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางโลกเป็นสมบัติสากล เป็นความรู้ที่เกิดจากการ
ตั้งคำถาม แล้วแสวงหาคำตอบโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การถกเถียงกันด้วยเหตุผลจึงเป็นหนทาง
นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของความรู้และเทคโนโลยี ซึ่งในที่สุดก็เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ โดยมี
เป้าหมายที่การยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์และความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ไปทำให้คุณภาพชีวิตของคนเลวลง และทำลาย
ทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นการใช้ผิดทาง ต้องแก้ไขโดยเร็ว มิฉะนั้นก็จะเกิดวิกฤตซ้ำแล้วซ้ำเล่า

3 ความจริงจากประสบการณ์ส่วนตัว เป็นสิ่งที่แต่ละคนเชื่อว่าจริง เพราะได้ประสบ
มาด้วยตนเองจะจริงมากจริงน้อยอย่างไร่อมขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นหากการถือความจริงนั้นมีได้
เบียดเบียนใครหรือมีผลทางลบต่อสังคมสาธารณะก็ควรจะรับกันไว้ระดับหนึ่ง เช่น เด็กชายคนหนึ่ง
เชื่อว่าแม่ของเขาคือคนที่ดีที่สุดในโลก เป็นต้น

3.1 คุณค่าแห่งความเป็นคน ในความสัมพันธ์ระหว่างกัน ควรแยกให้ได้ว่าคนแต่ละ
คนมีสองสถานะคือ

3.1.1 ตัวตนในความเป็นคน ทุกคนเป็นคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะสูง ต่ำ ขาว
ยาก ดี มี ใจ มีหรือไม่มีตำแหน่งหรือยศบรรดาศักดิ์ทุกคนจึงควรได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน
ทั้งในแง่กระบวนการยุติธรรม (ทุกคนเท่าเทียมกันตามกฎหมาย) ทั้งในฐานะพลเมืองของชาติ ฯลฯ
กล่าวคือ จะต้องมีความมาตรฐานเดียวในทุกวงการทุกภาคส่วน และต้องถือว่าทุกชีวิตมีคุณค่าสูงสุดเท่า
เทียมกัน

3.1.2 ตัวตนในฐานะทางสังคม สังคมมีโครงสร้างของสังคม ไม่ว่าจะเป็นองค์กร
ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม ตำแหน่งในโครงสร้างสังคมสะท้อนหน้าที่และความ
รับผิดชอบตรงตำแหน่งนั้นจึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะสร้างระบอบอภิสิทธิ์ขึ้นมาทับซ้อนทุก
ศาสนาจะเน้นที่คุณค่าแห่งความเป็นคน ทุกคนเท่าเทียมกันในแง่ศีลธรรม ในกฎแห่งกรรม

ในกฎไตรลักษณ์ เป็นต้น

3.2 ความรักความเมตตา หากเรายึดหลักความจริงความสัตย์ หากเราถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันและทุกชีวิตมีคุณค่าสูงสุดแล้วละก็ ย่อมเป็นธรรมชาติที่เราจะมีความรัก ความเมตตาต่อกันและกัน ความรัก ความเมตตานี้ คือ ญูญแจไปสู่กระบวนการสร้างสันติสุขในสังคม และสร้างความสมานฉันท์ระหว่างสมาชิกของสังคม เมตตาธรรมคำจูน โลกนั้นเอง

หลักธรรมสากลสามข้อนี้น่าจะเป็นเนื้อหาวิชา ในการฝึกจิตให้สูงได้ ไม่ว่าท่านจะนับถือศาสนาใดก็ตาม เพราะเป็นหลักธรรมร่วมของทุกศาสนา

พระราชดำรัส ใน โอกาสที่ประธานมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ นำคณะกรรมการบริหารมูลนิธิ ฯ และนักเรียนทุนพระราชทาน เข้าเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ณ ศาลาดุสิดาลัย 22 เมษายน พ.ศ. 2539 “...จะต้องขอถือโอกาสนี้ มีข้อสังเกตว่าทั่วโลก เราเปิดวิญญู์ก็ตาม ไตรทัศน์ก็ตาม เราก็จะเห็นทุกวันว่าเขามี การฆ่ากัน เขามีการทำลายกัน ไม่มีวันที่วันที่จะไม่มีความเดือดร้อนอย่างรุนแรง มิใช่ภัยธรรมชาติเท่านั้นเอง แต่ภัยจากสงคราม ภัยจากความเบียดเบียนกันทุกวัน ไม่มีวัน แต่ว่าในประเทศไทยก็ยังคงสงบตามสมควร ขอให้ทุกคนช่วยกัน อย่าเบียดเบียนกัน ก็จะทำให้เรายังคงรักษาความสงบได้จะเรียกว่าตาม อัศพาพของเรา คือ ประเทศไทยเราอาจไม่เป็นประเทศที่รุ่งเรืองที่สุดในโลก หรือรวยที่สุดในโลก หรือฟูฟ่าที่สุดในโลก แต่ก็ขอให้เมืองไทยเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มี ความสงบได้ เพราะว่าในโลกนี้หายากแล้ว เราทำเป็นประเทศที่สงบ ประเทศที่มีคนที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จริง ๆ เราจะเป็นที่หนึ่งในโลกในข้อนี้ แล้วรู้สึกว่ที่หนึ่งในโลก ในข้อนี้จะดีกว่าผู้อื่น จะดีกว่าคนที่รวยที่สุดในโลก จะดีกว่าคนที่เก่งในทางอะไรก็ตาม ที่สุดในโลก ถ้าเรามีความสงบ แล้วมีความสบาย ความมั่นคงที่สุดในโลกนั้น รู้สึกจะไม่มีใคร สู้เราได้..”

ศาสตราจารย์อมตยา เซน (2545) ได้กล่าวสะท้อนมุมมองเรื่องแนวคิด เกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ ด้านการปลอดพ้นจากความหวาดกลัว มีเนื้อหาที่น่าสนใจดังนี้ ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปัญหาเก่าแก่ หากย้อนกลับไปสมัยพุทธกาลเมื่อกว่า 2,500 ปีมาแล้ว พระพุทธเจ้าต้องการสร้างความมั่นคงให้แก่มวลมนุษยชาติ ซึ่งความมั่นคงดังกล่าวคือความมั่นคงทางจิตใจ พระองค์เห็นความทุกข์จากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงพยายามหาเหตุแห่งทุกข์ดังกล่าวจึงพยายามค้นหาทางดับทุกข์ดังกล่าว การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า การเผยแผ่ธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้นเป็นการสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้กับมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงในระดับจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้เข้าใจรากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และคำสอนดังกล่าวยังสามารถปรับใช้กับสภาวะการณ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

หลักศาสนธรรมกับความมั่นคงของมนุษย์

ความสำคัญของศาสนธรรม

ศาสนธรรม หรือมิติด้านจิตวิญญาณ ไม่ใช่เรื่องผูกขาดหรือจำกัดเฉพาะศาสนาเท่านั้น หากเป็นสิ่งที่มิอยู่ในมนุษย์ทุกคน เป็นสถานะที่แนบแน่นอยู่กับความเป็นมนุษย์ของคนทุกคน ในยุคที่วัฒนธรรมแห่งความเกลียดชังแพร่ระบาดในรูปของเผ่านิยม เชื้อชาตินิยม ศาสนานิยม ศาสนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยทัดทานกับวัฒนธรรมดังกล่าวจะตระหนักข้อนี้ได้จำต้องเข้าใจ คุณลักษณะของศาสนธรรมหรือความลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณ

คุณลักษณะของศาสนธรรมมี ดังนี้

1. การตระหนักถึงความเป็นหนึ่งเดียวของมนุษยชาติ ที่ไปพ้นเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศ หรืออุดมการณ์การเมือง รวมไปถึงการตระหนักในความเป็นหนึ่งเดียวของสรรพชีวิต
 2. เห็นทุกชีวิตมีคุณค่า ที่ควรได้รับความปกป้อง
 3. จิตใจแผ่กว้าง มีเมตตากรุณาอันกว้างใหญ่ ไม่เห็นแก่ตัว
 4. สัมผัสกับสถานะที่เหนือสถานะและเพศ เหนือประสบการณ์สามัญของชีวิตประจำวัน
 5. ไปพ้นจากการแบ่งแยกเป็นเราเป็นเขาหรือการมองแบบทวิภาวะ
- การมีวิสัยทัศน์ที่อิงอยู่กับศาสนธรรมหมายถึงการมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ความผาสุกทางจิตใจ มิใช่มุ่งแต่ความเจริญมั่งคั่งทาง โภคทรัพย์ ทั้งนี้โดยตระหนักว่าความสุขขั้นสูงสุดคืออิสรภาพทางจิตใจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมต้องเป็นไปเพื่อให้เกิดชีวิตที่งดงามทั้งทางกายและใจ ไม่หยุดเพียงแค่อุบัติคุณดีทางวัตถุ พร้อมกันนั้นก็ช่วยให้ตระหนักถึงความเป็นเอกภาพของมนุษยชาติไม่แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย เห็นว่ามนุษย์กับธรรมชาติต้องอยู่อย่างบรรสานสอดคล้อง

ในด้านปฏิบัติการทางสังคมก็ควรอิงอยู่กับศาสนธรรม กล่าวคือมั่นคงในสันติวิธีมีเมตตาธรรมเป็นพื้นฐาน ไม่ถือเอาความรุนแรงเป็นคำตอบ เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน มิใช่รวมศูนย์อยู่ที่ผู้นำ ทั้งนี้โดยตระหนักว่าวัฒนธรรมแห่งความเกลียดชังและความละโมภนั้นมิรากล้างที่ลึกลงลึกไปในจิตใจของผู้คน ขณะเดียวกันก็ครอบงำกำกับผู้คนผ่านโครงสร้างที่อยู่เหนือตัวบุคคล ความรุนแรงนั้นขจัดได้แก่ตัวบุคคล แต่ไม่สามารถขจัดความเกลียดชังและความละโมภไปจากจิตใจของผู้คนได้ อีกทั้งไม่สามารถสถาปนาโครงสร้างและวัฒนธรรมอันสันติขึ้นมาได้ มีแต่สันติวิธีเท่านั้นที่จะเปลี่ยนจิตใจของผู้คนและนำโครงสร้างใหม่ มาแทนที่ได้

พลังของศาสนธรรมอีกประการหนึ่งก็คือ ความสามารถในการประสานผู้คนให้เชื่อมโยงถึงกันจนเกิดเป็นเครือข่ายระดับโลก ดังเห็นได้จากกระแสต่อต้านสงครามอิรักที่เกิดขึ้น กระแสดังกล่าวเกิดขึ้นทุกมุมโลก และเชื่อมโยงกันหนาแน่นมาก ทั้งนี้เพราะมีความสำนึกร่วมกัน อันได้แก่ความเอื้ออาทรและความสำนึกในภราดรภาพระหว่างมนุษยชาติ แม้คนเหล่านี้จะต่างเชื้อชาติต่าง

ศาสนาต่างภาษาก็ตาม สำนักดังกล่าวได้ทำให้คนเล็กคนน้อยกลายเป็นพลังระดับโลกที่มหาอำนาจนึกไม่ถึง แม้วันนี้ยังไม่อาจยับยั้งผู้นำที่คลั่งอำนาจได้อย่างเด็ดขาดก็ตามที

ศาสนากับดัชนีความมั่นคงของมนุษย์และการพัฒนาประเทศ

ภาวะสังคมไทยด้านผู้ประพฤติดิ พ.ศ. 2546-2547 ปัญหาอาชญากรรมมีแนวโน้มลดความรุนแรงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการใช้มาตรการเด็ดขาดในการปราบปรามและป้องกันอาชญากรรมตามนโยบายของรัฐบาล ทำให้จำนวนคดีอาชญากรรมลดลงจาก 1,641,878 คดี ใน พ.ศ. 2546 เป็น 74,121 คดี ใน พ.ศ. 2547 หรือลดลงถึงร้อยละ 55 อย่างไรก็ตาม ปัญหาอาชญากรรมยังทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2547 มีจำนวนคดีที่ได้รับแจ้งเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน 68,667 คดี และคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ 45,493 คดี เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2546 ร้อยละ 1.4 และ 0.8 ตามลำดับ ทั้งนี้ พบว่า คดีชีวิต ร่างกาย และเพศ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำร้ายร่างกายและการข่มขืน กระทำชำเรา เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ.2546 กับ พ.ศ. 2547 พบว่ามีจำนวนคดีเพิ่มขึ้น 1,806 คดี และ 479 คดี หรือร้อยละ 6.71 และ 10.4 ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการลอกเลียนแบบและพฤติกรรมจากสื่อต่าง ๆ ที่เผยแพร่ทั่วไปที่สามารถพบเห็นในปัจจุบัน การควบคุมสื่อต่าง ๆ ที่เผยแพร่ในเชิงยั่วแหย่และชักชวนให้ลอกเลียนแบบนำไปปฏิบัติ การปลูกฝังค่านิยมด้านศาสนาเพื่อเป็นผู้มีศีลธรรมและจริยธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนโดยการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การยกเลิก การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบหลักเกณฑ์ในการดำเนินงาน เพื่อลดความรุนแรง หรือปริมาณคดีต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ในด้านผู้กระทำความผิดกระเบียบในการจับกุมพาหนะนั้น แม้จะมีการรณรงค์ในเรื่องการเมาไม่ขับ การพกอาวุธ และการประชาสัมพันธ์ให้ป้องกันตนเองจากอุบัติเหตุ เช่น การสวมหมวกกันน็อก การคาดเข็มขัดนิรภัย แต่การเกิดอุบัติเหตุจราจรทางบก ใน พ.ศ. 2547 ยังคงเพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2546 โดยมีจำนวนอุบัติเหตุเกิดขึ้นทั้งหมดถึง 124,530 ราย คิดเป็นอัตรา 193.1 ต่อประชากรแสนคน ในขณะที่ พ.ศ. 2546 มีอัตรา 170.5 สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการขับรถเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด และการตัดหน้าระยะกระชั้นชิด ทั้งนี้ ใน พ.ศ. 2547 มีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจราจรทางบก 13,766 คน คิดเป็นอัตรา 21.3 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งลดลงจากอัตรา 22.2 ใน พ.ศ. 2546 แต่ก็นับว่ายังเป็นจำนวนที่สูง โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ในแต่ละปีมีผู้เสียชีวิตนับเป็นพันรายคือ 2,324 คนในเดือนมกราคม 1,292 คน ในเดือนเมษายน และ 1,346 คน ในเดือนธันวาคมตามลำดับ อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่าทรัพย์สินจำนวนมาก และใน พ.ศ. 2545 มีแนวโน้มสูงขึ้นจาก 1,750.96 ล้านบาท เป็น 2,230.42 ล้านบาทใน พ.ศ. 2547 หรือเพิ่มถึงร้อยละ 27.38 ความสูญเสียจากอุบัติเหตุจราจรทางบกเป็นสิ่งที่ป้องกันได้ การดำเนินการของรัฐอย่างจริงจังเพียงฝ่ายเดียวไม่อาจเป็นผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นจากจำนวนอุบัติเหตุที่ยังคง

สูงและเพิ่มมากขึ้น หากแต่ประชาชนเองต้องตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากความประมาท มีจิตสำนึกที่ดีในการเคารพกฎจราจรและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียต่อตนเองและประเทศโดยรวม (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2547)

จากการที่สถาบันศาสนามีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงของมนุษย์ และการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน แม้ว่าแนวความคิดและขอบข่ายการพิจารณาเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ของนานาประเทศ อาทิ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (แผนงานพัฒนาองค์การสหประชาชาติ, 2548) โครงการ Comparative Analysis of Indicator Sets for Sustainable Development (ESTO Study on National and Regional Programs and Strategies for Sustainable Development, ค.ศ. 2000) และตัวชี้วัดความเป็นอยู่ที่ดีทางสังคมของประเทศนิวซีแลนด์ (Indicators of Social Wellbeing in New Zealand) (Ministry of Social Development, 2547) จะไม่ได้เน้นหรือครอบคลุมตัวชี้วัดทางด้านศาสนาและความเชื่อไว้โดยตรง แต่จากสภาพและภูมิหลังของสังคมไทย ซึ่งให้ความสำคัญต่อสถาบันศาสนาในการยกระดับจิตใจของมนุษย์ และในการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และกระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน ได้สะท้อนให้เห็นแนวความคิดและขอบข่ายการพิจารณาเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ โดยกำหนดให้ ศาสนาและความเชื่อเป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์อย่างชัดเจน ซึ่งมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง และจะส่งผลให้นโยบายหรือองค์การจากทุกภาคส่วนในสังคมได้ตระหนักรับรู้ถึงความสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แม้ว่าสังคมไทยจากอดีตถึงปัจจุบันได้ตระหนักรับรู้ และให้ความสำคัญกับสถาบันทางศาสนาในการเสริมสร้างและพัฒนาความมั่นคงของประเทศ แต่จากสภาพการณ์ทั่วโลกและในประเทศไทยที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม ซึ่งค่านิยมของประชาชนมีแนวโน้มนิยมทางวัตถุสูงขึ้น คนส่วนใหญ่มุ่งพัฒนาทางด้านวัตถุโดยไม่ได้นสนใจการพัฒนาทางด้านจิตใจ ส่งผลให้เกิดปัญหาครอบครัวและสังคม คนในสังคมขาดความสมดุลและขาดความมั่นคงทางจิตใจ ข้อสังเกตจากสถานการณ์ทางสังคมที่รายงานทางสื่อสารมวลชนและสื่อสารสนเทศต่าง ๆ คือ ในขณะนี้พลเมืองไทยโดยรวมได้รับการศึกษาสูงขึ้น แต่ผู้มีการศึกษาสูงกลับต้องดำรงชีวิตอย่างมีปัญห ทั้งที่มีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวม ปัญหาเหล่านี้ ล้วนมีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมและคุณธรรมอย่างแท้จริง ปัญหาที่กลายเป็นปัญหาดังกล่าวที่พบเห็นกันเป็นประจำ ได้แก่ การทุจริตคอร์รัปชัน การเอารัดเอาเปรียบ ปัญหายาเสพติด การพนันการทำร้าย/ฆ่าผู้อื่น การข่มขืน การค้าประเวณีของนักเรียน/วัยรุ่นหญิง การตีกันของนักเรียน/วัยรุ่นชาย การปล้น/ลักทรัพย์ ปัญหาโรคเอดส์ โสเภณี เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน การดำเนินชีวิตอย่างประมาท การใช้ยาอย่าง

ฟุ่มเฟือย ฯลฯ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2548) ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเจริญและความมั่นคงต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง ในส่วนของคนไทย ส่วนใหญ่ที่นับถือศาสนาพุทธมาเป็นเวลานาน แต่เยาวชนไทย และชาวไทยพุทธจำนวนไม่น้อยที่ขาดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของพระพุทธศาสนาและแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง คนไทยส่วนใหญ่เน้นพิธีกรรมตลอดจนไสยศาสตร์มากกว่า การเน้นทางด้านหลักธรรมคำสั่งสอน ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องปลูกฝังค่านิยมเชิงคุณธรรม และจริยธรรมให้เกิดแก่เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ในการปฏิรูปการศึกษาจะต้องทำให้ผู้เรียนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม มีคุณธรรมและจริยธรรม มีจิตใจดี มีปัญญาเจริญงอกงาม มีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สามารถที่จะมีความสุขในชีวิตตามหลักศาสนา และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ตลอดจนร่วมสร้างเสริมความสงบสุขให้แก่สังคมส่วนรวม

สถานการณ์ด้านศาสนาในประเทศไทยต่อความมั่นคงของมนุษย์

ด้านศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ประเทศไทยไม่เคยประสบปัญหาความบาดหมางของคนในประเทศ เรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ ด้วยประเทศไทยให้เสรีภาพแก่บุคลากรในการเลือกนับถือศาสนาองค์พระมหากษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมใจของประชาชนทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกทุกศาสนา อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ในมิติด้านศาสนาและความเชื่อประเทศไทยมีความมั่นคงมากกว่าประเทศอื่น ๆ ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งทางเชื้อชาติศาสนาอย่างแก้ไขไม่ตก ประชาชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือจากศาสนาพุทธที่เป็นศาสนาประจำชาติ ต่างอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขมาช้านาน สถานการณ์ความไม่มั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สะท้อนภาพปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ รัฐบาลจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการนำหลักการและคำสอนทางศาสนาของทุกศาสนาที่คนภายในประเทศนับถือ เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ มาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติและการพัฒนาประเทศ รวมทั้งกระตุ้นเตือนให้คนไทยทุกคนคำนึงถึงวัฒนธรรมอันหลากหลายที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อลดปัญหาความแตกแยก

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548) ผู้ในกลุ่มประชากรอายุตั้งแต่ 15 ขึ้นไปทั้งสิ้นรวม 46.9 ล้านคนหรือร้อยละ 94.8 นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาได้แก่ศาสนาอิสลาม มีผู้นับถือ 2.2 ล้านคนหรือร้อยละ 4.5 และนับถือศาสนาคริสต์ 3 แสนคน หรือร้อยละ 0.7

ในส่วนของพุทธศาสนิกชนอายุ 15 ปีขึ้นไป จำแนกตามการประกอบกิจการทางศาสนา เพศ และเขตการปกครองทั่วประเทศ พบว่า ร้อยละ 43.5 ไม่เคยสวดมนต์ ร้อยละ 15.2 ไม่เคย ตักบาตร

ร้อยละ 35.2 ไม่เคยถวายสังฆทาน ร้อยละ 85.9 ไม่เคยทำสมาธิ ร้อยละ 73.4 ไม่เคยรักษาศีล
ร้อยละ 54.9 ไม่เคยฟังเทศน์ ฟังธรรม รับฟังธรรมะจากสื่อ ร้อยละ 78 ไม่เคยอ่านหนังสือธรรมะ

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในแต่ละประเภทของ
พุทธศาสนิกชนอายุ 15 ปีขึ้นไปสรุปได้ดังนี้ด้านการสวดมนต์ พบว่า ประมาณร้อยละ 18.2
พุทธศาสนิกชนสวดมนต์ในวันพระมากที่สุด รองลงมา สวดมนต์ทุกวัน (ร้อยละ 15.8) และ
สวดมนต์ในวันประเพณี ร้อยละ 12.0 สำหรับการสวดมนต์ทุกวันพบว่า กรุงเทพมหานครสูงกว่า
ทุกภาค คือ ร้อยละ 20.2 รองลงมา คือ ภาคเหนือ ร้อยละ 18.0 ภาคใต้สวดมนต์ในวันประเพณี
มากที่สุด คือ ร้อยละ 23.6

ด้านการตักบาตร พุทธศาสนิกชนร้อยละ 33.6 ตักบาตรในวันประเพณีมากที่สุด
รองลงมาคือตักบาตรทุกวันพระร้อยละ 21.6 พุทธศาสนิกชนที่ตักบาตรทุกวันมีเพียงร้อยละ 8.3
เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่า พุทธศาสนิกชนภาคใต้ตักบาตรในวันประเพณีมากที่สุด ด้านการ
ถวายสังฆทานพุทธศาสนิกชนร้อยละ 35.5 นิยมถวายสังฆทานในวันประเพณี เช่น วันปีใหม่
วันสงกรานต์ ฯลฯ รองลงมาถวายสังฆทานในช่วงเข้าพรรษาและวันสำคัญทางศาสนา ร้อยละ
10.7 และ 8.6 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาคพุทธศาสนิกชนของทุกภาคนิยมถวายสังฆทานใน
วันประเพณีมากที่สุด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 44.1 ส่วนภาคอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกัน
เท่าใดนัก

ด้านการรักษาศีล พบว่า พุทธศาสนิกชนที่รักษาศีลทุกวันพระร้อยละ 8.3 และรักษาศีล
ทุกวัน ร้อยละ 5.4 เป็นที่น่าสังเกตว่าพุทธศาสนิกชนของกรุงเทพมหานครรักษาศีลทุกวันสูงกว่า
ทุกภาค ซึ่งมีถึงร้อยละ 21.4 สำหรับการรักษาศีลในวันพระพุทธศาสนิกชนของภาคตะวันออก
เฉียงเหนือปฏิบัติมากที่สุดคือร้อยละ 11.2 ด้านการทำสมาธิ เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่มีการปฏิบัติ
กันค่อนข้างน้อย พบว่า พุทธศาสนิกชนจะทำสมาธิในวันพระร้อยละ 4.4 พุทธศาสนิกชนนอกเขต
เทศบาลจะทำสมาธิในวันพระสูงกว่าในเขตเทศบาลร้อยละ 4.9 และ 3.5 ตามลำดับ เมื่อพิจารณา
ตามภาค พบว่า พุทธศาสนิกชนของภาคใต้จะทำสมาธิในวันประเพณีสูงกว่าภาคอื่นร้อยละ 10.7
สำหรับการทำสมาธิทุกวันพระพุทธศาสนิกชนของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือปฏิบัติมากกว่าทุกภาค
ร้อยละ 6.1

ด้านการฟังเทศน์ ฟังธรรม ดูรายการธรรมะ พบว่าร้อยละ 45.1 พุทธศาสนิกชนสนใจ
ในการฟังเทศน์จากวิทยุหรือผู้มีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ฟังเทศน์ในวันพระร้อยละ 25.6 โดยเฉพาะ
พุทธศาสนิกชนที่อยู่นอกเขตเทศบาล ฟังเทศน์มากกว่าในเขตเทศบาล คือร้อยละ 30.4 และ 16.3
ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามภาค พบว่า เกือบทุกภาค พุทธศาสนิกชนมีความสนใจในการฟังเทศน์
ในวันพระมากที่สุด ยกเว้น กรุงเทพมหานคร มีเพียงร้อยละ 8.5

การอ่านหนังสือธรรมะ พุทธศาสนิกชนที่อ่านหนังสือธรรมะประมาณร้อยละ 22.0 ส่วนใหญ่อ่านเป็นบางครั้งร้อยละ 18.7 ที่อ่านประจำมีน้อยมากเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้น เมื่อพิจารณาระหว่างในเขตและนอกเขตเทศบาล พบว่า มีสัดส่วนการอ่านหนังสือธรรมะใกล้เคียงกัน พุทธศาสนิกชนของภาคได้อ่านหนังสือธรรมะมากกว่าทุกภาค คือร้อยละ 26.5

เมื่อจำแนกการประกอบกิจทางศาสนาตามหมวดอายุของพุทธศาสนิกชนอายุ 15 ปีขึ้นไป พบว่า ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีสัดส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกประเภท สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น การฟังเทศน์ การรักษาศีล และทำสมาธิ ซึ่งจะปฏิบัติในวันพระ มีประมาณร้อยละ 42.5 18.7 และ 2.3 ตามลำดับ และที่ถือปฏิบัติทุกวัน ได้แก่ การสวดมนต์ ตักบาตร มีประมาณร้อยละ 32.8 และ 20.9 ตามลำดับ

จากข้อมูลพบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ยกเว้นการฟังเทศน์ ฟังธรรม ดูรายการธรรมะเท่านั้น ที่พุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลปฏิบัติมากกว่าในเขตเทศบาลเกือบ 2 เท่า ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร จึงทำให้มีเวลาสำหรับปฏิบัติกิจทางศาสนาสูงกว่าเมื่อพิจารณาตามเพศ พบว่าเพศหญิงประกอบกิจทางศาสนาสูงกว่าเพศชายทุกกิจกรรม เด็กไทยกว่า 300,000 รายทั่วประเทศ มีเด็กไทยกว่า 1 ใน 3 หรือร้อยละ 36.6 ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านศาสนา อยู่ในขั้นควรเฝ้าระวัง เนื่องจากมีกิจกรรมด้านศาสนาน้อยมากในรอบปี